

**10-11 éves általános iskolás
diákok önreprezentációja a
tanórán kívüli
mesefoglalkozásokon**

Készítette: Sepsi Mónika
EKKE PK

Témavezető: dr. habil Kusper Judit
Lezárás dátuma: 2022.06.17.

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS.....	5
1.1.	A téma bemutatása	5
1.2.	Témaválasztás indoklása.....	6
1.3.	A kutatási tevékenység vizsgálatának ismertetés	7
1.3.1.	A kutatás kérdései.....	7
1.3.2.	A kutatás hipotézisei.....	7
2.	SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	9
2.1.	A mese – fogalmak és fontos tudnivalók.....	9
2.1.1.	A mese fogalma	9
2.1.2.	A mese eredete és funkciója régen és ma	10
2.1.3.	A mesék fajtái.....	11
2.1.4.	Mesehallgatási transz.....	12
2.2.	A gyermek személyiségfejlődése.....	13
2.2.1.	A gyermek személyiségfejlődés korszakai és konfliktusai	13
2.2.2.	Melyik korszakban mit meséljünk?	15
2.3.	Mesetudományok: Meseterápia, Mesepedagógia	16
2.3.1.	Meseterápia.....	16
2.3.2.	Mesepedagógia	17
3.	ANYAG ÉS MÓDSZER	18
3.1.	Mintavételi eljárás bemutatása	18
3.2.	A minta bemutatása.....	18
3.3.	Mesefoglalkozástervezet bemutatása	19
4.	EREDMÉNYEK	20
4.1.	Tapasztalatok a mesefoglalkozásokon a 3. osztályban.....	20
4.1.1.	Az első mese feldolgozása a 3. osztályban.....	20
4.1.2.	A második mese feldolgozása a 3. osztályban	35
4.2.	Tapasztalatok a mesefoglalkozásokon a 4. osztályban.....	44
4.2.1.	Az első mese feldolgozása a 4. osztályban.....	44

4.2.2.	A második mese feldolgozása a 4. osztályban	57
4.3.	A mesefoglalkozások eredményeinek kiértékelése a 3. és 4. osztály összehasonlítása során	63
4.3.1.	A foglalkozást alakító tényezők:	63
4.3.2.	A belső hősök lénye.....	64
4.3.3.	A tanulók aktivitása a mesefoglalkozásokon és a tanórákon	69
5.	KONKLÚZIÓ.....	72
5.1.	A hipotézisek vizsgálata - A módszer sikerességének összegzése	72
5.2.	További lehetőségek egy új módszertan kidolgozására	74
	<i>Felhasznált irodalom.....</i>	<i>75</i>
6.	<i>Irodalomjegyzék.....</i>	77
	<i>Mellékletek.....</i>	<i>79</i>
1. számú melléklet:	Szülői nyilatkozat	79
2. számú melléklet:	Mesefoglalkozás tervezetek	80
3. számú melléklet:	Hamupipőke királyfi – foglalkozástervezet (rövidített változat)	86
4. számú melléklet:	Hamupipőke c. magyar népmese	88
5. számú melléklet:	Hamupipőke királyfi c. magyar népmese.....	88

1. BEVEZETÉS

1.1. A téma bemutatása

A történetmesélés, mesehallgatás az emberiség kezdete óta jelen van az ember életében. Már az ősidőkben is a törzsek sámánjai, bölcs öregjei meséket mondtak természetfeletti lényekről, nagy szellemekről, bátor hősökéről az esti tűz köré telepedéskor, ahol a falu apraja-nagyja összegyűlt, hogy melegedjen, együtt legyen a családjával, vagy épp egy-egy ünnepet megéljenek. Az ókorban a mitológiák továbbadása és megértése játszott nagy szerepet, de ha jobban belegondolunk, Jézus is történetek segítségével mesélte el és értette meg az emberekkel a keresztényi lét értelmét és követelményét. A történetek, mesék minden élethelyzetben jelen voltak az emberiség történelme során, általuk könnyebben értették meg az emberek az életet. Nincs ez másképpen ma sem, hiszen a leghétköznapiabb események alkalmával is gyakran úgy kezdjük beszámolóinkat, hogy „*Képzeld el...*”, s ezzel hallgatótársunkat arra készítjük, hogy képzelőerejét előhívva, maga előtt láthassa mindazt, amit mi elmondunk, elmesélünk neki.

A mesékkel kapcsolatos ismereteink az utóbbi években rengeteget bővültek. Egyre többen ismerik fel, hogy a mesékre nem csak a gyermekeknek, de a felnőtteknek is épp úgy szükségük van, ha másért nem, hogy a mesehallgatás idejére kikapcsolódjanak. Éppen ezért egyre több helyen rendeznek mesemondó fesztiválokat, mesélést fejlesztő workshopokat nem csak szakemberek, pedagógusok számára, hanem a pusztán e téma iránt érdeklődő embereknek is, és egyre elterjedtebb kezd lenni az emberi kapcsolódásnak ez ősi formája ismét, mondhatni, reneszánszát éli a mesélés és a mesehallgatás.

Hogy mit is jelent számomra a mese, s annak továbbadása a következő generációknak, azt az alábbi idézettel szeretném elmondani:

/Ornella Fiorini – Lányomnak¹

„Nagy szárnyakat szeretnék adni neked, hogy szállj, erőseket, mint a karvalyét, hogy a szabadság magasságában könnyű szárnyalással lebegni tudj, és siklani az élet színein át, a

¹ Ornella Fiorini – A Mia Figlia (2010), Fordította: Erdős Olga

csendben meghallani a szelet, és minden szót, melyből mesék születnek. Emlékezz erre, és élvezd a repülést a tenger felett, a fűszálakon át, sőt – miért is ne?!-, akár széttépett álmok között, mert mindennek, még a zúzvara jegének is értelme van. Erős szárnyakat szeretnék adni neked, hogy leküzd a távolságot, a port, mely a szívedet szorítja, és mindazt, mi aranynak látszik, de amely valójában nem az. Nagy szárnyakat szeretnék adni neked, sűrű pelyheset, hogy megóvjon, ha elvétenéd a repte, és ha le is zuhansz, ne essen bajod. Íme hát a szárnyak, melyeket adni szeretnék neked, de nem lehet, mert csak te vagy, ki magadnak őket megteremtheted.” (Kádár, Mesepszichológia, 2012, old.: 5-6)

1.2. Témaválasztás indoklása

A fent említett idézettel Kádár Annamária *Mesepszichológia* c. művében (Kádár, Mesepszichológia, 2012) találkoztam először, s nagyon megérintett az, hogy mindent megtaláltam benne, amit a mesék számomra jelentenek, és amiket általuk adni szeretnék majd a diákjaimnak. Leendő tanítóként fontosnak tartom a tanítás során a megújulás képességét, s a változatosságra törekvő szándékot, hogy a gyorsan fejlődő világ hatásai ellenére is úgy tudjak tudást és ismeretet átadni, hogy közben a tanulók észrevétlenül haladjanak át a személyiségfejlődésük stációin. Meggyőződésem, hogy a mesék gazdag tárháza, a kidolgozott mesepedagógiák és meseterápiák ehhez kiváló lehetőséget adhatnak. Ugyanakkor felmerült bennem a kérdés, hogy ezen módszerek az iskolai tanórákba vajon, hogyan olvadhatnak úgy be, hogy a tananyag elsajátítása sikeres legyen, a tanulók kompetenciái és képességei kibontakozhassanak és fejlődjenek?

Szakdolgozatom első része, a szakirodalmi áttekintés a mese fogalmáról és eredetéről, a mesék egykori és mai funkciójáról, személyiségfejlesztő hatásairól szól, a második felében, a kutatásom során pedig arra voltam kíváncsi, hogy nem régóta ismert tanulókról mit lehet megtudni két mese feldolgozása során. Reprezentálódna-e a foglalkozás során adott válaszokból a tanulók pillanatnyi érzelmei és gondolatai, esetleg mélyebb rétegekbe is betekintést engednek? Továbbá kíváncsi voltam, hogy a mai modern, digitális világban mennyire érdekli még a 10 – 11 éves kisdíjakokat az előszóval mondott mese, hogyan képződnek le bennük a mesék rejtett üzenetei, s a figyelmüket megragadva be lehet-e őket még „varázsolni” a Mesék Birodalmába? Tettem mindezt azért, hogy a későbbiekben saját

tapasztalatokra alapozva új módszertant dolgozhassak ki arra irányulóan, hogy hogyan lehet az iskolai tananyagot a mesék segítségével játékosan átadni és elmélyíteni.

Összegezve, dolgozatomban szeretném bemutatni, hogy a szakirodalmak feldolgozásával milyen információkat gyűjtöttem össze magukról a mesékről és fejlesztő hatásukról, és a kutatásom során milyen tapasztalatokkal gazdagodtam a gyerekek és a mesék kapcsolatát illetően. Valamint, ebből következtetve, a jövőben milyen úton indulhatok tovább egy új módszertan felé.

1.3. A kutatási tevékenység vizsgálatának ismertetés

1.3.1. A kutatás kérdései

A kutatásom során a következő kérdésekre kerestem a választ:

- Hogyan alkalmazhatóak mesepedagógiai és meseterápiás eszközök és módszerek egy mesefeldolgozás során?
- Adott mesepedagógiai, meseterápiás módszerek és feladatok alkalmazásával milyen összefüggések fedezhetőek fel a 10 – 11 éves tanulók mesebeli belső hőseik és személyiségük között?
- Hogyan reprezentálódnak az adott napi érzelmek és tevékenységek a tanulók válaszaiban és munkáiban a mesefoglalkozások során?
- Mennyire lehet a mai modern képi világhoz szokott 10 – 11 éves tanulók figyelmét a mesékkal megragadni?

1.3.2. A kutatás hipotézisei

- Véleményem szerint, kellő információgyűjtés a módszerekről és jól átgondolt meseválasztás után, be lehet integrálni, és a választott meséhez át lehet alakítani adott feladattípusokat a mesepedagógia és meseterápia elérhető tárházából.

- Feltételezem, hogy korosztályra jellemző minőségű és mennyiségű válaszokat fogok kapni a tanulóktól a kérdéseimre, ám ezek minden bizonnyal jól elemezhető és értelmezhető megoldások lesznek olyan tekintetben, hogy a választ adó tanuló személyiségére és előzetes tapasztalataira jól lehet majd következtetni és összefüggéseket találni ezek között.
- Várhatóan a tanulók munkáiból és válaszaiból meglátható és megérezhető lesz az adott napi hangulatuk a velük történt események hatásai miatt.
- Saját tapasztalatból kiindulva úgy gondolom, hogy a modern képi világ erős hatása ellenére ma is ott él még a tanulóknál az az ősi vágy, hogy mesét halljanak, s ezzel egyidőben egy másik világba érkezhessenek, mesehallgatási transzba essenek.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A mese – fogalmak és fontos tudnivalók

2.1.1. A mese fogalma

A mese fogalmát sokan próbálták már pontosan megfogalmazni, azonban ez komplexitása miatt nem egyszerű. A mese műfajára jellemző vonásokat, karakterisztikáit le tudjuk írni, de – ahogy Lovász Andrea *A mesélő ember* című fejtegetésében fogalmaz –: „*a mese egyik alapmeghatározottsága az, hogy kizárólag racionális, fogalmi apparátussal nem befogható; mindig marad egy, a teoretikus megközelítés elől elzárt terület, nevezzük akár "mesei lényeknek", "titkos magnak" vagy a mese metaforikus, szimbolikus síkjának.*” (Lovász, 1999)². Különböző szempontú elemzések egyesítésére lenne szükség ahhoz, hogy a mese fogalmát úgy tudjuk meghatározni, hogy az mese jelentését valóban visszaadja. Azonban ez akadályba ütközik, ugyanis az ehhez szükséges antropológiai, néprajzi, mélylélektani, filozófiai, kozmikus elméletek a legtöbb esetben ellentmondanak egymásnak. Éppen emiatt Lovász azt javasolja, hogy ezen elméletek megállapításait nem egymással szembe állítani és összevetni kellene, hanem mindegyik megközelítést igaznak kellene elfogadni a maga leírásában, hiszen ezen elméleteknek van közös metszetük, amelyek fedik egymást, s így a mesevilágra jellemző sokszínűség és „minden lehetséges” jellemzőjét is megtartanánk.

A mese szó jelentése az irodalomtudományban a magyar értelmező kézi szótár szerint: „*A nép ajkán élő, szájról szájra járó, csodás, hihetetlen elemekkel teleszótt, rendszerint prózai, ritkán verses, költött elbeszélés.*”³

A mesék jellemzői, hogy általában epikai műfajú, prózai, ritkán verses alkotások. Jellemző mesekezdeti és befejező formulákat használ (pl.: *Egyszer volt, hol nem volt..., ... és boldog éltek, míg meg nem haltak.*). Valótlanszerű, csodaelemek és lények színesítik

²Lovász, Andrea (1999. október). A mesélő ember. Újforrás irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. Megtekintve: 2022.. 02. 04., forrás: Elektronikus Periodika Archivum és Adatbázis: https://epa.oszk.hu/00000/00016/00048/9908_01.htm

³ Arcanum Online Magyar Értelmező Kéziszótár, Megtekintve: 2022.03.02., <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3C77D/mese-3F6C3/>

cselekményét, mely általában a rend felbomlásával (*pl.: az egyik szülő halálával*) kezd, majd a főszereplő vándorlásáról, próbatételeiről, személyiségében való fejlődéseiről szól, s a mese végén a jó elnyeri méltó jutalmát, a rossz pedig büntetését. A mese története általában időben és térben is fiktív körülmények között játszódik. Jellegzetessége még, hogy a jó és a rossz élesen elkülönül egymástól a történetben.⁴

2.1.2. A mese eredete és funkciója régen és ma

A mesék eredete szempontjából fontos megkülönböztetnünk két csoportot, a népmeséket és a műmeséket. A népmesék szájról szájra terjedtek, szerzőjük ismeretlen volt, általában a falu vagy a közösség öregjei, bölcsei mesélték és adták tovább a fiatalabb generációknak. Ezen mesék az élet bölcsességeit hívatottak tovább adni, mióta az emberiség létezik, ezek a történetek is velünk élnek. A műmesék jóval később, a 19. századtól kezdve jelentek meg, ezen művek szerzője ismert, írott formában rögzültek, általában összetett, néha mesterkélt ható körmondatokból állnak.

A mesék írásos eredete egészen Homérosz és Hésziodosz idejére nyúlik vissza, amikor a hosszabb epikus műveikbe egy-egy történetbetétet illesztettek be, (*pl.: a sólyom és a csalogány története.*) Az állatmesék főleg az ókorban kezdtek az emberek között terjedni, de történetek, példázatok leírásait találhatjuk a Bibliában is. A reneszánsz korában a mesék tematikája az ember köré épült, egyre elterjedtebbé kezdtek válni az emberi szereplőket tartalmazó történetek.

A mesék eredetileg felnőtteknek szóló, a felnőtté válás kérdéseire, az élet nehézségeire választ adó tanításokat tartalmazó történetek voltak, s csak a 19. századtól kezdtek gyerekeknek szóló meséket írni. Legismertebb meseírók közé sorolandók a Grimm testvérek, akik a népmeséket ekkortájt kezdték összegyűjteni és leírni, illetve az ő hatásukra a dán Hans Christian Andersen is gyermekmeséket kezdett írni sajátos, romantikus gyermekkép motívumokkal átszőve.⁵

⁴ Osztovits Szabolcs.: Kultúrális enciklopédia. Megtekintés dátuma: 2022. 03. 02., forrás: <http://enciklopedia.fazekas.hu/mufaj/Mese.htm>

⁵ Romantikus gyermekképmotívumok Andersen néhány meséjében, Könyv és nevelés, 2013/2. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-nevelés/romantikus-gyermekkep-motivumok-andersen-nehany-mesejeben>

Manapság a mese szó hallatán mindenki a gyerekeknek szóló „állatos, hercegnős, aranyos” történetekre asszociál rögtön. A mozgókép technika megjelenése óta az animációk és mesék készítői még inkább a gyermekeket célozták meg, mint befogadói réteget, így nem csoda, hogy egy laikus számára első hallásra a fogalom valamilyen szórakoztató, gyermekek számára íródott történetet juttat az eszébe. Ehhez kapcsolódóan érdekesség, hogy van néhány tévhit, amelyek a köztudatban élnek, s ezek megnehezítik, hogy a népmesékhez a hozzájuk méltó komolysággal és tisztelettel tudjunk állni, és ne csak egy kitalált fantáziatörténetnek tekintsük őket. Boldizsár Ildikó meseterapeuta öt ilyen tévhitet nevez meg a Meseterápia⁶ c. könyvében:

1. *„A mesék gyermekekhez szóló történetek.”*
2. *„...vágyteljesítő történetek, azaz a paraszti társadalmak szegény embereinek „gazdagságra”, „királyságra” vagy akár csak egy bőséges ebédre-vacsorára vonatkozó vágyait fogalmazzák meg.”*
3. *„...a mesének nincs köze a valósághoz, ...”*
4. *„...a mesékben minden szép és jó, a mese nem más, mint a „minden rendben van” világa.”*
5. *„... a mese az illúziók világa, ...”*

Ha ezen tévhiteket sikerülne az emberek tudatában átírni, talán könnyebben tudnánk megérteni a mesék rejtett üzeneteit, amelyeket ősünk még oly jól ismertek.

2.1.3. A mesék fajtái

Az alábbiakban a mesék fajtáit Bajzáth Mária mesepedagógus egyik előadásanyagából⁷, illetve a tanulmányim során dr. Taskó Tünde által tartott *Mesepszichológia* tantárgy előadásanyagaiból⁸ gyűjtöttem ki; több mint 2000 féle mesetípus, s ezek változatai léteznek a világon, nem csoda, hogy pontos meghatározást nehezen lehet leírni a mesék típusairól. A következő rendszerezés a főbb mesetípusokat gyűjti össze, és az adott típus jellemzőit írja le:

⁶ Boldizsár Ildikó. (2010). *Meseterápia*. Budapest: Magvető Könyvkiadó. 8-9. old.

⁷ Bajzáth Mária (2012.03.7.). *Mesék az oktatásban és a nevelésben*. 9 - 19. dia., Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet. Letöltés dátuma: 2022.02. 28.,

forrás: <https://slidetodoc.com/mesk-az-oktatsban-s-a-nevelsben-bajzth-mria/>

⁸ dr. Taskó Tünde (2021/22 őszi szemeszter). *Mesepszichológia* tantárgy. Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem. Letöltés ideje: 2021. december 5.

1. Állatmesék: ezekben a mesékben az állatok emberi módon cselekszenek, beszélnek, gondolkodnak. A mese végén mindig valamilyen erkölcsi tanulság fogalmazódik meg.
2. Tündérmesék vagy hősmesék: csodás, varázslatos elemek és események jellemzik, a fő hős valamilyen rendkívüli tehetséggel, képességgel rendelkezik, váratlan mesei fordulatok jellemzik.
3. Láncmesék: a mese cselekményének előrehaladása feltételekhez kötött, ezek láncot alkotnak: csak akkor oldódhat meg a probléma, ha előbb a hős megszerez egy tárgyat, de azt a tárgyat csak akkor kapja meg, ha előbb elmegy egy kijelölt helyre stb. A mese mondatai ritmikusan ismétlődőek, majd a mese végén visszafele göngyölíti a cselekményszálakat. Minden esetben próbára teszi a mesélő és a mesehallgató memóriáját, azonban a figyelmet könnyen meg lehet vele tartani, mert nagyon mozgalmas.
4. Csalimesék vagy tréfásmesék: fő funkciója, hogy a hallgatóságból nevetést váltson ki, jellemzően a cselekmény váratlanul, hirtelen ér véget, amely fordulattal becsapja a közönséget.
5. Novellamesék: e-világban, evilági szereplőkről szóló, a racionalitást előtérbe helyező mesék. A társadalmi, intelligencia- és vagyonbéli különbségek kezelését és megértését segítheti. Pl.: Mátyás mesék

2.1.4. Mesehallgatási transz

Érdemes megemlíteni egy fontos jelenséget a mesehallgatással kapcsolatban. Fran Stallin kutatásai⁹ szerint, bizonyos történetek, bizonyos mesélők előadása során képesek a történethallgatási-transz állapotot előidézni, amely során a hallgató intenzíven képes fókuszálni, légzése lenyugszik, bár fizikailag mozdulatlan, de mentálisan egy nagyon is aktív elmeállapotba kerül. Nyugodtak, ám annál éberebbek, szemük nagyra tárta és csillogóvá válik. Ahhoz, hogy ez az állapot létrejöjjön a mesemondónak nyugodt légkört és körülményeket kell teremteni, tudni kell a mimikáit, arcjátékát jól használni, összhangban kell lennie a testbeszédének a mese cselekményével.

⁹ Fran Stallins: „*The Web of Silence: Storytelling's Power to Hypnotize*”. In: The National Storytelling Journal. Spring/Summer, 1988. Magyarul lásd Korbai Hajnal (szerk.): Az aranytők. Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek. L'Harmattan Kiadó, 2010.

Ebben az állapotban az agy mindkét félteke intenzíven működik, egyszerre kell a fantáziának és az érzelmi központnak kapcsolódnia az intellektuális feladatokért felelős agyi résszel. Erre azonban nem minden mese képes.

2.2. A gyermek személyiségfejlődése

2.2.1. A gyermek személyiségfejlődés korszakai és konfliktusai¹⁰

Az ember személyiségfejlődését Erikson Én-identitás elméletében nyolc szakaszra osztotta, ezek mindegyikéhez egy-egy jellemző konfliktust, főfeladatot társított. Mivel jelen dolgozatomban főképp a mese gyermekekre való személyiségfejlesztő hatásáról szeretnék írni, így a fiatal felnőttkortól tovább nem részletezem Erikson rendszerezését.

1.ábra

Erikson félé pszichoszociális fejlődési korszakok (forrás: http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/8/meskonorbert-gyermekekmegism/32_a_pszichoszociilis_fejlds_elmlete.html Megtekintve 2022.01.27.)

Fejlődési korszak	Ideje	Konfliktus/feladat	Jellemzői
„Ösbizalom vagy bizalmatlanság”	0 – 1 éves kor	A korszak végére képessé válik a gyermek megbízni a szociális környezetében.	A bizalom kiépítéséhez leginkább az anyai gondoskodásra, szeretetre van szükség ebben a korszakban. Ha ez a fajta ösbizalom a szülő/gondozó felé ki tud alakulni a gyermekben, előbb-utóbb önbizalomná, majd szociális kompetenciává tud fejlődni. Ha valamilyen oknál fogva ez az ösbizalom nem alakul ki, vagy sérül, a gyermek a későbbiekben nem fog tudni megbízni környezetében.

¹⁰ Meskó Norbert: A gyermekek megismerésének lehetőségei és új módszerei, Megtekintve: 2022.01.27. forrás: http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/8/meskonorbert-gyermekekmegism/32_a_pszichoszociilis_fejlds_elmlete.html

„Autonómia vagy szégyen és kétely”	1 – 3 éves kor	A test kontrollálása, önszabályozása és a környezetre való kíváncsiság kialakulása.	A gyermek megismeri teste funkcióit, határait, fokozatosan nyit a környezete felé, egyre kíváncsibb. Ha valamilyen megszegyenítő behatás, vagy visszacsatolás érkezik a gyermekhez, elidegenedhet saját testétől, önbizalma sérül, a későbbiekben az eléje táruló problémák megoldásában bizonytalan lesz.
„Autonómia vagy szégyen és kétely”	3 – 6 éves kor	Önállósódás és leválás kezdete, kezdeményező képesség kialakulása.	A gyermek fokozatosan el kezd leválni a környezetéről, kezdeményező és kíváncsi lesz. Önálló ötletei megvalósításakor átéli a büszkeség érzését. Ha azonban ez valamiért sérül, vagy nem következhet be, a későbbiekben szorongó és büntudat érző gyermek/felnőtt válhat belőle.
„Teljesítmény vagy kisebbségérzés”	6 – 11/12 éves kor	A játék háttérbe szorul, iskolában való megfelelés válik fontossá. Versengés a kortársakkal. A teljesítőképeség a mérce.	Fontossá válik számára, hogy jól teljesítsen az iskolában és otthon is. A gyermek ebben a korban könnyen frusztrálttá válhat, ha kortársai képességeihez méri magát. Könnyen kisebbségérzés-érzése alakulhat ki a gyermekben.
„Identitás vagy szerepkonfúzió”	12 – 18 éves kor	Identitás keresés.	A gyermek keresi értékeit, képességeit, amivel kitűnhet, keresi helyét a társadalomban. Különböző szerepekben teszi próbára magát. Hobbikat keres. Fontos a környezete

			visszajelzése. Ha ebben a korszakban nem sikerül megtalálnia a helyét, megismernie az értékeit, könnyen úgy érezheti a gyermek, hogy ő nem egész, nem tartozik sehova.
--	--	--	--

2.2.2. Melyik korszakban mit meséljünk?

Az előzőekben összegyűjtött fejlődési fázisok ismerete fontos segítőnk lehet abban, hogy melyik korszakban mit meséljünk.

Csecsemőkorban (0-2 éves kor között), mivel a biztonságérzet és a bizalom kialakulása a legfontosabb, érdemes ölbeli mondókákat, ringatókat, amikor már tud ülni, csiklandozókat, lovagoltató mondókákat, tenyérsimogató játékokat játszani a gyermekkel. Ebben a korban ezek a játékok főképp érzelmileg hatnak a gyermekre, így szinte bármi hasznos, amit a szülő mond, a lényeg, hogy a gyermek kerüljön a figyelemlámpájába, érezze a szülő jelenlétét, hallja a hangját, együtt játszanak, együtt legyenek.¹¹

Kisgyermekkorban (2 – 3 éves kor között), amikor a gyermek kíváncsisága elindul a környezete felé, és a könyvek felé nyúl, érdemes lehet repolelló könyveket, puha lapozgató könyveket beszerezni és ezekből olvasni a gyermeknek. Ezekben rövid, egyszerű mondatos történetek vannak, színes képekkel, amely a babák figyelmét könnyen megragadják. Érdemes ebben a korban a gyermek napjáról, egy-egy eseményéről mesélni az esti mesélés alkalmával, ezzel nem csak könnyen érthetővé válik a mese a gyermek számára, hanem saját élménye lesz a történettel kapcsolatban, és az emlékező képessége, memóriája is fejlődik közben

3 – 4 éves kor között érdemes olyan állatmeséket, láncmeséket mondani a gyermeknek, amelyekben a jó és a rossz élesen elkülönül, az állatok emberi tulajdonságokkal vannak felruházva. Nem érdemes tündérmeséket, varázsmeséket mondani, mivel a kettős mesetudatuk ekkor még fejlődőben van, nem tudják megkülönböztetni a valós és fiktív mesei elemeket. A gyermek mindennapjaira nézve segítő hatással lehetnek az olyan mesék,

¹¹ Kádár Annamária. (2012). *Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Gyomai Kner Nyomda Zrt.: Kulcslyuk Kiadó. 87 – 102 old.

amelyek például az óvodai eseményekről, szobatisztává válásról, barátságok kialakulásáról, esetleg testvér érkezéséről szólnak.

Azonban 4 – 5 éves kortól már lehet rövidebb, egyszerűbb varázsmeséket is mondani a gyermeknek, akkorra már a kettős tudat kialakul, el tudja különíteni, hogy mely elemek valóságok, és melyek csak kitaláltak a mesében. ¹²

A kisiskoláskorban (6 – 11 éves kor között) a már említett teljesítő képesség kerül előtérbe, érdemes lehet hosszabb tündérmeséket mesélni. Ekkor már képes rá, hogy hosszabb történeteket is megértse, végig tudja figyelni az eseményeket, a mesehősök problémamegoldó képességei és ötletei pedig bátorságot adhatnak arra, hogy merjen más utakon próbálkozni, mint a többiek, merje az ötleteit kipróbálni.

A serdülőkorban (12 – 18 éves kor között) a szülőkről való leválás, az identitás megtalálása válik fontossá. Ebben a korszakban érdemes olyan könyveket ajánlani a gyermekeknek, amelyekben történelmi eseményeket olvashatnak, hogy világnézetük és ismereteik bővüljenek, esetleg kalandregényeket, amelyek már ritkán tartalmaznak varázseszközöket, mesebeli eseményeket, és élvezetes a történetük. Illetve érdemes olyan meséket ajánlani még nekik, ha érdeklődnek még a mesék iránt, ahol az útnak indulás, a szerencsepróbálás van a középpontban.

2.3. Mesetudományok: Meseterápia, Mesepedagógia

2.3.1. Meseterápia¹³

A meseterápia a művészetterápiának, azon belül is a biblioterápiának¹⁴ egy speciális ága. Azon a felvetésen alapul, hogy a mesékben minden élethelyzetnek a mesebeli vonatkozása megtalálható. A terápia során a terapeuta megkeresi azt a mesét, amelyben a főhős pontosan ugyanazokkal a problémákkal néz szembe, mint a hozzá fordult páciens, s mivel a mesék nem állnak meg egy ponton, a főhősök nem ragadnak bele élethelyzetekbe,

¹² Boros Csilla Andrea. (2016.). *A meseolvasás rejtelmek: kinek, mikor, milyen?*. Megtekintés dátuma: 2022.01.17., forrás: Mom with five: <https://www.momwithfive.com/hu/2016/09/06/a-meseolvasas-rejtelmek-kinek-mikor-milyen/>

¹³ Boldizsár Ildikó. (2010). *Meseterápia*. Budapest: Magvető Könyvkiadó.

¹⁴ Bővebben: Beth and Carroll Doll: *Bibliotherapy with Young People: Librarians and Mental Health Professionals Working Together*. 1997, Englewood, Colorado, USA

mint mi a való életben, a történet további részében szimbolikus jelentésekkel el van mesélve a megoldás is. Az életben való elakadás okát, a tovább haladást szolgáló eszközöket és segítőket keresi meg a terapeuta és a páciens a meseterápia során. Ez sosem egy, két alkalmas munka, több héten, akár hónapokon keresztül is tartó együtt utazást jelent a mesék útjain. A páciens időközben karakterbeli jellemfejlődéseken megy keresztül, ha képes a mesék tükrén ár önmagával szembenézni.

Ez a terápia egyre elterjedtebb, Magyarországon neves képviselője Boldizsár Ildikó, aki a Metamorphoses Meseterápiás Módszer megalkotója. 2010-ben a világon egyedül álló módon létrejött a Meseközpont, amely erre a meseterápiás módszerre épít mind a problémák, betegségek gyógyítása, mind a megelőzésük során.

2.3.2. Mesepedagógia

A mesepedagógia adott témák szerint mindennapos mesélésre, együtt való mondókázásra, éneklésre épülő módszer. A mesefoglalkozások elején a meséhez valamilyen módon kapcsolódó mondókával, játékkal, énekkel, tánccal lépnek be a mesei térbe a gyerekek a pedagógusukkal. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy a gyermekek könnyebben ráhangolódjanak a választott mesére, könnyebben megteremtődik a mesei légkör és így nagyobb figyelemmel és könnyebben tudják átélni a történet mondanivalóját.

Bajzáth Mária mesepedagógus dolgozta ki a Népmesekincstár¹⁵ mesepedagógiáját. Több könyvben, meghatározott tematika szerint mesefoglalkozások gyűjtött össze, amelyekben versek, mondókák, kézműves feladatok, játékok szerepelnek egy-egy mese feldolgozásához. A módszer alapja, hogy a gyermekek életkori sajátosságaihoz, az őket érdeklő kérdéskörökhöz igazítva szerepelnek ezek a mesefoglalkozások a könyvekben. Könnyen érthetőek és egyszerűen alkalmazhatóak ezek a könyvek bárki számára, óvodában, iskolában vagy akár otthon is egyaránt.

¹⁵ <https://mese.mesepedagogia.hu/>

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. Mintavételi eljárás bemutatása

A kutatásomat a meseterápia és a mesepedagógia tanulmányozása után állítottam össze. Ezen módszerek feladattípusait, célkitűzéseit építettem bele a foglalkozástervezetekbe, amelyek során két mesét dolgoztunk fel a tanulókkal. Mindkét mese az útnak indulásról, a próbatételekről szól, amelyek úgy gondolom, sokrétűen jelen vannak a 3. és 4. osztályos tanulók életében. A kutatás eredményeit a foglalkozásokon kapott válaszokból, a kiadott feladatokra érkezett megoldásokból és munkákból tudtam lemérni. Ezek főként szóbeli válaszokból, és a gyerekek rajzaiból állnak.

Egyéb mérési eszköz volt még a mesetérkép, amelyről a tanulók aktuális érzelmeit, feladatait tudtam közvetetten megérteni azáltal, hogy a belső hősük nevében meséltek az éppen bennük zajló folyamatokról, kérdéseikről.

3.2. A minta bemutatása

A kutatás alanyai a tardi általános iskola, Forrás Oktatási Központ 3. és 4. osztályos tanulói. A külsős tanítási gyakorlatom ideje alatt kaptam lehetőséget, hogy a szakdolgozatomhoz kutatást végezzek ezekkel a gyerekekkel. A 3. osztályos tanulókcal nem találkoztam közvetlenül, tanórai kereteken belül a mesefoglalkozások előtt, így mondhatni, hozzájuk teljesen idegenként mentem. A 4. osztályosokkal azonban már ismerősök voltunk egymásnak az első mesefoglalkozásunkkor, ugyanis náluk végeztem a tanítási gyakorlatom felét. Így mindkét részről tapasztalhattam, hogy milyen úgy mesefoglalkozást tartani, hogy nem ismerem a velem együttműködő gyerekeket, és milyen, amikor már valamennyire ismerjük egymást. Összesen harminchárom tanuló vett részt a kutatásomban, 22 fiú és 11 lány. A mesefoglalkozásokat tanítási órák idejében tudtam megtartani, ezért az előre tervezett időintervallumokon változtatnom kellett.

3.3. Mesefoglalkozástervezet bemutatása

A részletes mesefoglalkozás tervezeteket a 2. és 3. számú mellékletek foglalják magukba. Mindkét foglalkozástervezetre igaz, hogy a mese történeti fonalára építettem, a külső tényezőkből haladtam egyre a gyermekek személye felé. Így, előbb mindig a mesét ismertük meg, átbeszéltük a történetet, s majd csak a következő alkalmak során léptünk egy-egy nézőpontot befelé. Előbb a helyszínek megfigyelésével, majd a mesehősök megalkotásával, és a mese saját összefoglalásával, eljátszásával kezdtük, s csak utána tértünk át a mese érzelmvilágára, próbatételeire, amelyeket a belső mesehősök tulajdonságaival és feladataival hoztunk összefüggésekbe. Mindkét mese végén tarisznyájukba kerültek a mese útravalói, és Mese Lovaggá vagy Mese Őrzővé avattam a tanulókat.

4. EREDMÉNYEK

4.1. Tapasztalatok a mesefoglalkozásokon a 3. osztályban

A mesefoglalkozásokat a 3. osztályban kezdtem. Az első alkalomkor tizenkét fiú volt jelen az osztályból. Minden foglalkozásra sajnos csak 45 percünk volt, ez többször hátrányt is jelentett az alkalmak során, és minden alkalomkor volt hiányzó az osztályból, ami tovább nehezítette az együtt haladást.

A tanulók nagyon izgatottan várták már a foglalkozást, napok óta kérdezősködtek, hogy mikor kezdjük már, mikor megyek már hozzájuk.

4.1.1. Az első mese feldolgozása a 3. osztályban

1. nap: Beléptetés Meseországba, belső hős megtalálása és megalkotása

Mielőtt mindenbe belekezdünk volna, beavattam őket, hogy azért jöttem hozzájuk, mert a mesék egyre kifogyóban vannak a világból, és ezért meselovagokat és meseőrzőket keresek. Ahhoz, hogy ezzel válhassanak, több próbát is ki kell majd állniuk:

- meg kell találniuk a belső mesehőseiket,
- meg kell ismerniük az első mesét,
- vendégül kell látni a szereplőket
- a mesehelyszíneket meg kell alkotni
- a tarisznyát az útravalóval meg kell tölteni.

A fegyelmezéshez egy varázsórát használtam, amely azt mutatta, hogy a csoport tagjai hogyan küzdenek meg a próbatételeken. Ha jól viselkedtek, csinálták a feladatokat és harcoltak a próbákon, akkor az óra mutatója egyre közelebb került a lovagi cím eléréséhez, ha pedig az ellenkezője volt, akkor mindig visszafelé indult el a mutatója, és egyre távolodott a lovagi cím elérésétől. Erre a fegyelmezési módszerre azért volt szükség ennél az osztálynál, mert nagyon energikus, erős személyiségi jegyekkel rendelkező gyerekek kerültek egy

csoportba, nehezen tudnak koncentrálni, a türelmet pedig nem nagyon tudják gyakorolni. Ezt a módszert Tátrai Vanda ajánlotta.¹⁶

A termük adottságait kihasználtam, mivel egy másik osztályterem is nyílik tőlük, egy függönnyel van elválasztva az odavezető folyosó. Így a függöny takarásába állítottam őket, s innen léptettem be mindenkit egyesével Meseországba a következő mondattal: „*Te, aki most olitt belépsz, nem az osztályterembe, hanem Meseországba lépsz be. Készen állsz?*” Természetesen, mindenki igenlő választ adott, majd elfoglalta helyét a terem közepén leterített meseszőnyegen és párnákon.

Először csak arról beszélgettünk, nekik mit jelent a mese. *Mi jut eszükbe először, ha meghallják ezt a szót?*

- lehet benne valamilyen mágikus dolog
- lehetnek benne jó emberek
- vidám mese, de lehet szomorú is
- lovagok, sárkányok
- érdekes szereplők, beszélő állatok, mágikus szereplők
- misztikus lények
- mesekezdő és -végző formulák pl.: *egyszer volt, hol nem volt..., még az Óperenciás-tengeren is túl..., boldogan éltek, amíg meg nem haltak.*

Van-e kedvenc szereplőjük, hősük mesékből?

- Sajtos Pedro a Ruminiből
- Galléros Fecó
- Garfield
- Rumini és Misi Mókus
- Venom
- Vasember
- Pókember

Ennél a kérdésnél már láttam, hogy nem csak népmesei, ifjúsági regények hőseit fogják mondani a gyerekek. Bár ebben az iskolában a tanítók törekednek arra, hogy

¹⁶ Tátrai Vanda metamorphoses alkotó -fejlesztő meseterapeuta

olvasókat neveljenek, és a gyerekek reakcióiból láttam, hogy a Rumini sorozat nagy kedvence volt az egész osztálynak, azért a szuperhősök is megjelentek közöttünk.

Ezzel a két kérdéssel a mese világát és a szereplőit szerettem volna feleleveníteni a gyerekekkel, mivel az első próbánk az az, hogy a saját belső hősünket megtaláljuk és megalkossuk, akivel majd a mesék útján barangolni tudunk. Ehhez a saját nevüket hívtuk segítségül; egy lapra mindenki felírta a teljes nevét, majd arra kértem őket, kezdjék visszafelé leírni a betűket. Igazán különleges nevek alakultak így ki és a szokatlan hangzásuk miatt többször el is ismételhették.

Ezután arra kértem őket, hogy hunyják be a szemüket, és halkán súgják a hősük nevét. Próbálják elképzelni, hogy hogyan nézhet ki ez a hős? Hol él? Hány éves? Van-e mágikus képessége? Mit kell tudni róla?

Bevallom, nem vártam, de ez a része ment a legnehezebben a foglalkozásnak. Nehezen csukták be a szemüket, mocorogtak, minden feltett kérdésre azonnal válaszolni akartak, hiába ismételtam többször, hogy csak magukba válaszoljanak, majd utána megbeszéljük. Úgy éreztem magam ott közöttük, mintha mindannyian egyesével csak azon harcolnának, hogy meghallgassam őket, de úgy, hogy saját magán kívül másra ne figyeljek. Így imaginációs gyakorlatot vezetni, és ahogy láttam, megélni is nagyon nehéz volt.

Ezután kis lapokra színesceruzával megrajzolták a hősüket, s amikor készen voltak, aki szeretne volna, elmondhatta, mit kell tudni a hőséről. A legtöbb hős a mai Vasember, Pókember és egyéb hősökre hasonlít külsőjében és jellemében is. Ami érdekes volt számomra, hogy a legtöbb gyerek hőse mellett volt egy segítő társ, egy állatka, kinek a valódi házi kedvence, kinek pedig egy gyíkocskája volt a segítő társa.

2. ábra:

3. osztályosok belső hősei I. (saját fotó)

3. ábra: 3. osztályosok belső hősei II. (saját fotó)

4. ábra: 3. osztályosok belső hősei III. (saját fotó)

Ezután a mesetérképet leterítettem középre, és arra kértem őket, keressék meg a térképen azt a helyet, amelyik a legjobban hasonlít arra a helyre, ahol a hősüket látták, amikor elképzelték. Ezután további kérdéseim voltak:

- *Hol van ez a hely?*
- *Milyen ott az időjárás?*
- *Hogyan érzi magát a hősük?*
- *Van-e ott valamilyen feladata?*
- *Van-e ott valaki, hogy segítsen neki?*

Aki szeretne volna, elmondhatta, hol van a hőse, mit csinál ott. A legtöbb gyerek hőse az alvilágban, a sárkány közelében, a kígyóveremben helyezkedett el. Mindegyik hősnek ott volt feladata, a sárkányt szerették volna legyőzni, hogy a palotába eljussanak. Volt, aki a kardját akarta visszakapni, volt, aki a királylányt akarta megmenteni. Volt, aki a baglyát akarta visszaszerezni. De olyan gyerek is volt, aki most a gyémánt tóban fürdött, nem volt különösebb dolga, csak jól érezte ott magát.

5. ábra: Mesetérkép használata az első alkalommal a 3. osztályban (saját fotó)

A foglalkozás végén arra kértem őket, a hőseiket otthon fejezzék be, s a terem ajtaján kilépve érkezzenek vissza a való életbe, s búcsúzzanak el mára Meseországától.

2. nap: Megismerkedés a mesével

A második napon két új fiú és egy lány érkezett a többiekhez a foglalkozásra, így velük újra kellett kezdeni az előző foglalkozás egy részét.

Ezért az imaginációs feladatot, ahol a hősüket kellett elképzelni, újra megcsináltuk mindenkivel. Az új tanulókat meghallgattuk, elmondhatták, hol látták a hősüket, milyen tulajdonságaik vannak.

Ezután a mesegyertyát meggyújtva elkezdtem mondani nekik a mesét. Bár eredetileg a Hamupipőke c. magyar népmesével szerettem volna kezdeni, mivel 14 fiú és 1 lány volt jelen, ezért inkább a Hamupipőke királyfi c. népmesével kezdtem a foglalkozást. Ez egy hosszabb mese, ezért a mesemondás közben igyekeztem őket is bevonni. Az ismétlődő cselekményekre rákérdeztem, s ügyesen mondták is, hogy mi történt. (pl.: amikor másodszor is hat lábú aranyparipává vált a táltos ló.) A mese végére sajnos nem jutottunk el ezen az alkalmon így, hogy a foglalkozás elején még vissza kellett nyúlni az előző foglalkozás egy részéhez. Ezért a történetet a legizgalmasabb résznél hagytam abba, amikor a boszorkány utána repül Hamupipőke királyfinak. Furdalta is az oldalukat, hogy mi lesz a mese vége. A foglalkozás végén most is azzal engedtem vissza őket, hogy az ajtón kilépve véget ért az utazásunk Meseországba, s visszaérkeznek az osztályterembe, a való életbe.

A mesehősöket összegyűjtöttem, hogy elvarázsoljam őket, vagyis lelamináljam és megmaradjon nekik.

3. nap: Belső hős feladatának megkeresése és a mese befejezése

A fegyelmezés továbbra is nehézséget okozott, ezért azt találtam ki, hogy a táblára felírok 2 mondatot: „*Meselovag szeretnék lenni.*” és „*Meseőrző szeretnék lenni.*” A folyamatos felszólítást szerettem volna ezzel elkerülni, a táblán kopogtam, és ekkor halkan mindenki felolvasta magának azt a mondatot, amelyik rá volt igaz. Ez többé-kevésbé hatásos volt a gyerekeknél.

A foglalkozás elején közösen léptünk be a mesék országába, elképzeltük Meseország hatalmas nagy aranykapuját, ahogy előtte állunk, majd együtt beléptünk rajta. Kiosztottam nekik az elvarázsolt hősöket, rögtön mondták is, hogy ez le van laminálva. Nehezen tudták elfogadni, hogy „csak” ennyi történt a hősükkel.

Ezután a mesetérképet vettük újra elő. Azt szerettem volna látni, hogy a korábbi alkalomhoz képest máshol helyezkedik-e el a hősük, változott-e a feladata, változott-e az érzelemvilága.

6. ábra: 2022.03.07. Első foglalkozás (saját fotó)

7. ábra: 2022.03.09. harmadik foglalkozás (saját fotó)

Többségében elmozdultak a hősök a korábbi helyükről. Tapasztalatom szerint is a gyerekek jobb kedvvel vettek részt a foglalkozáson.

Két kérdésem volt: Hogy érzi magát a hősük, és hol van a hősük?

- A Napon: melege van, fáradt, egyedül van a Napon, éppen nyaral, a pénz a varázstárgya

- Az aranypalotában: a hős megszerezte az előző küldetésről a baglyát és most a király elé viszi az aranyröggel együtt. Jól érzi magát, mert visszamehet a szobájába és szundizhat.

- Az üveghegynél: ott áll a hős előtte, jól érzi magát, és az a feladata, hogy bemenjen az Üveg-hegy belsejébe és menjen le a föld alá, de csakis ezen keresztül tud lemenni, mert ott van egy barlang.

- A csillagok között: jól érzi magát, és azért van ott, mert odavitte a kisállatát, a gyíkját. Az útközben több szuperhőssel találkoztak, és összebarátkoztak velük.

- Lent a tűzben: azért van ott, mert ott meleg van, nincs most küldetése. Jól érzi magát, de egyedül van, nincs vele sem állatka, sem varázstárgy

- Az aranypalota melletti mezőn: a királynak segít azzal, hogy őrzi a várat a többi katonával. Nagyon jól érzi magát, mivel nagyon sok küldetése van, és így nem unatkozik. Egyelőre nincs következő küldetése.

- A falunál lévő bábu: jól érzi magát, segít az asszonyoknak, öreg néniknek, akik cserébe tejbegrízt csinálnak neki, ha elvégzi a feladatát. Éppen a házak ablakát takarítja. Segítő társa nincs, csak a kedves öreg nénik vannak ott vele.

- A sárkánynál: az a küldetése a hősnek, hogy legyőzze a sárkányt, és elvigye mind a tizenkét fejét a várba. Ha elviszi, akkor kapja vissza a kardját a királytól. Egyedül van, most harcol a sárkánnyal.

- A banya házánál: megpróbál eljutni az erdőbe, jól érzi magát. Az a feladata, hogy legyőzze a boszorkányt, akinek vannak csontvázai és szellemei, akik a fából jönnek. Van egy csontváz, aki az ő segítségére van, átállt hozzá. Egy varázskardja van.

- Az aranyerdőben: az egyik feladatát már teljesítette, meg kellett szereznie a tűz kardját. A kisállata van vele. A következő feladata az, hogy bejusson a kacsalábon forgó palotába és kincset hozzon el onnan. Jól érzi magát a hőse, mert teljesítette az egyik küldetését.

- A szivárványon: ott ül, és vidáman érzi magát ott. Nem vár rá semmilyen küldetés, a kiskutyája van vele ott, de varázstárgy nincs.

A következő kérdésem az volt, hogyan hova kellene eljutnia a hősének, akár azért, mert feladat vár rá, vagy azért, mert vágyik arra helyre a hőse.

8. ábra: A belső hősök célja. (saját fotó)

Két gyermek mutatta be a hőse útvonalát:

1. Aki a sárkánytól az aranypalotába szeretne jutni: előbb segít a sárkánynál a többi hősnek, majd a sárkány farkán felmászik, a fa gyökerébe belekapaszkodik, majd onnan a fa ajtaján bemegy a fa törzsébe, majd egészen a szivárványig felmegy. Ott átmegy a Gyöngytó hídján, és a mezőn keresztül jutva elér az aranypalotába. A fa belseje üreges, akadályok és szörnyetegek állnak a hős útjába.

2. Aki a faluból a városba szeretne menni: a faluból a kedves öreg néniktől elköszönt, majd a fa ágain felmászva átment a városba, hogy a napja másik fontos feladatát elintézzé,

a minőségellenőrzést. Minden kávézóba bemegy, kér egy csokis fánkot, meg egy adag kávé, és ellenőrzi, hogy ezek mennyire finomak. Másik feladata, hogy egyedi kávé csináljon az egyik kávézóban, amit a vendégek nagyon szeretnek. Nem egyedül van a hőse, a kávézóokban a kiszolgáló hölgyek ott vannak vele.

Mivel a mesét az előző alkalommal nem sikerült befejezni, és már az órából se sok idő volt, ezért kaptam az alkalmon, és a városhoz kötöttem a mesefolytatását, mivel éppen a Boszorkánykirálynő városában hagytuk abba a mesét. Pár kérdés segítségével felelevenítettük, hogy mi is történt eddig a mesénkben.

A mese végén együtt összeszedtük a mese szereplőit, hogy a következő alkalommal majd elkészíthessük őket, mivel már nem sok időnk volt. Ezért még, aki szerette volna, elmondhatta, hogy hova akar a hőse eljutni.

3. Akinek a hőse a Baba Jaga házában volt, az az aranypalota melletti rétre szeretne eljutni. De ahhoz az erdőn át kell mennie, és gallyat kell gyűjtenie, hogy azokból tüzet tudjon rakni, majd fákat vág ki, hogy faházat tudjon készíteni. Abba a faházba pedig az osztálytársa hőse jöhet majd el.

4. Akinek a hőse a Napon volt, az a fekete lyukra vágyik, mert vár ott rá egy küldetés. Méghozzá magát a fekete lyukat kell eltüntetnie, hogy egy várossá alakuljon át.

5. Akinek a hőse az aranypalotában pihent, az a sárkányhoz készül az alvilágba, mert az osztálytársának megy segíteni visszaszerezni a kardját. De útközbe, ahogy a fa törzsében utazott, beverte a fejét. Ennek ellenére harcosan és felkészültnek érzi magát a hőse a feladatra.

6. Akinek a villámokat uraló hőse a mezőn volt, most a sárkányhoz készül azért, hogy ő is segítse az osztálytársa hőst a kardja visszaszerzésében. A fa törzsében ő is lecsúszik, de ő kerülőúton jut a sárkányhoz, hogy ne tudjon a sárkány csapdát állítani neki. A fa odújából a banya háza felé tesz egy kitérőt, majd a kígyóvermen átverekedve elér a sárkány barlangjába. A feladatnak nagyon örül a hőse, és nagyon hősiesen érzi magát.

7. Akinek a hőse az üveghegyen volt, a fa törzsén keresztül lement a föld alá a griffmadárig, hogy attól megkérdezze, hogyan oldhatná meg a feladatát. A kővé vált emberekhez küldte a madár a hőst, hogy mentse meg őket. A kőszobrokhoz a kúton

keresztül tudott eljutni a hőse. Az úton, hogy odaérjen, a griffmadár segítette. A banya házáról le kellett szedni a kakast, az volt az egyik kulcs az ajtóhoz. Onnan, a gödrön keresztül, el kellett menni egy kígyóért a kígyóverembe, mert az a másik kulcs, amire még szüksége volt a hősének. Ezután egy hosszú út várt rá, amíg elért a temető melletti kis faházba, hogy megpihenhessen.

Ekkorra az időnk lejárt, ezért már csak visszavarázsoltam őket, hogy az igazi világba visszaérkezzenek.

4. nap: A mese szereplőinek megalkotása azok jellemzői szerint

A mesét közösen felelevenítettük: egy-egy mondattal kellett kiegészíteni mindenkinek a közös mesélést. Ezzel előhívtuk a memóriájukból a mesét, és elindítottuk a fantáziájukat.

Az utolsó mondatot felidézttük: „*Holnap legyenek a ti vendégeitek!*”. Vendégül látjuk a mese szereplőit, de előbb megalkotjuk őket. Kisorsoltuk, hogy melyik tanuló melyik szereplőt alkossa meg. Összesen 10 szereplőt rajzoltak, ezért párban is dolgozott 6 gyerek. A tanulók a szereplőket a jellemzőik, tulajdonságaik szerint rajzolták meg. Ehhez a mesetérkép segítségével először képzeletben elhelyeztük a szereplőket, hogy melyik helyen élnének a térképen, mi jellemző arra a helyre, milyen lehet ott a hangulat, milyen érzelmek vannak ott jelen. Ez a következő, helyszínek megalkotása-feladatot készítette elő.

Miután ezeket megbeszéltük, a gyerekek megalkották a szereplőket aszerint, hogy mi jellemző rájuk. Egy kevés süteménnyel és gyümölcslével vendégül láttuk a szereplőinket, és persze magunkat.

Ezután visszatértünk Meseországba a valóságba.

5. nap: A mesehelyszínek megalkotása a tanulók belső fantáziája szerint

Beléptetéssel kezdtünk: „*Te, aki most itt belépsz, nem az osztályterembe lépsz be, hanem Meseországba. Készen állsz rá?*”

Ezután megkérdeztem tőlük, hogy milyen az időjárás odabent? A válaszaik:

- Nem jó, tornádó van belül és sok víz
- Hurrikán
- Szép, napos
- Jó, napos
- Napos is és esős is

- Meleg és napos
- Savasesős
- Földrengés és tornádó
- Szép hóesés
- Napos
- Borús, esik az eső

A tanulóknál ezen a napon több probléma is volt, az osztályfőnökükkel volt is konfliktusuk, ez látszódott a válaszaikon is.

A mese felelevenítését ezúton egy dal segítségével tettük meg, az *Egyszer egy királyfi* c. gyermekdal dalszövegét átírva a mese főbb momentumait idéztük fel.

Ezután a saját belső mesehősük párját kellett megkeresni a meséből, hogy melyik jellemző tulajdonságukkal lehet párhuzamot vonni. Ehhez a jellemző tulajdonsághoz egy-egy sálát kellett kiválasztaniuk, amelyik sál valamiért ugyanazt az tulajdonságot fejezi ki számukra.

<i>Választott szereplő</i>	<i>Tulajdonsága</i>	<i>Sálválasztás oka</i>
Boszorkány	erősebbé teszi a varázslót	piros-fekete-arany mintás sál, olyan misztikus, mint a boszorkány
Hamupipőke királyfi	Bátor	Vékony, de erős
Hamupipőke királyfi	erős, akár a belső hőse	egy vastag anyagú, erős sálát választott
Táltos paripa	olyan gyors a paripa, mint a belső paripa	egy csíkos sálát választott, mert a ló is olyan gyors, hogy

		csak egy csíkot lehet látni a mozgásából.
Táltos paripa	a belső hőse is kedves és tele van tanácsokkal, mint a paripa	fehér selyemsálat választott, mert a paripának is hófehér tiszta a szíve
Táltos paripa	a belső hőse is tud a víz alatt is és a levegőben is utazni, akár csak a paripa	egy kék sálat választott, mert olyan kék, mint a tenger és az ég
Naplementi király	olyan puha, meleg a belső hőse, mint a Naplementi király	egy színes, narancsos, puha sálat választott

9. ábra: Belső mesehősök párja a meséből (saját szerkesztés)

A választott szereplőkkel a mese helyszíneit is felelevenítettük, majd 3 – 4 fős csoportokba osztottam őket, hogy alkossák meg a mese helyszíneit. Mindegyik helyszínhez kellett a csoportnak választani több sálat, igyekezve arra, hogy mindent ki tudjanak fejezni a sállal – milyen érzések uralhatják azt a helyet, mit lehet ott csinálni, stb –, ami az adott helyszínre jellemző szerintük.

Miután készen lettek a helyszínekkel, és bemutatták a választott sálakat is, körbe ültük a rajzokat, és az előző foglalkozáson elkészített szereplőkkel újra eljátszották a mesét, de ezúttal saját szavaikkal mondhatták azt el.

6.nap: A meséből nyert varázstárgyak elvitele, és az első lovaggá avatás

A mese újabb felelevenítése: a jelentkezők kiválasztottak egy meseszereplőt, akit el kellett mutogatniuk. Választhattak, hogy vagy a mesehős kedvét, vagy rá jellemző tulajdonságát, esetleg az egyik jelenetet játszották el a meséből. Természetesen, a többieknek ki kellett találni, hogy melyik szereplőre gondolt a jelentkező.

Ezután a mese három fontos elemét elevenítettük fel, amelyeket a királyfinak el kellett lopnia a boszorkánytól: a 24 köntöst, az arany-kacsát és az aranyménest.

A tanulók szerint a köntös valószínűleg azért kellett az aranyhajú királylánynak, mert

- az az otthonára emlékeztette
- az melegen tartja
- az megvédi a hidegtől

Ezért arra kértem őket, rajzolják le, hogy az ő hősök köpenye, ami megvédi a hidegtől, az otthon szeretetét hozza el a szívébe, milyen lenne.

Ezután a lap másik oldalára fel kellett írniuk, hogy mi az, ami az ő hősöknek meleget ad. Mik azok a tevékenységek/jelenségek, amik a hősök szívét felmelegítik? A legtöbben a szeretetet, fociást, finom ételeket írták a papírra, de volt olyan is, aki a saját kiskutyáját jegyezte fel.

A következő elem az arany-kacsa volt. A gyereke szerint azért volt a boszorkány kastélyának a tetején egy kalitkába, hogy figyelmeztesse a boszorkányt, ha valaki vagy valami fenyegető érkezik. Az arany-kacsát is lerajzolták, majd a lap hátuljára felsorolták, mik azok a dolgok, jelenségek, amik őket figyelmeztetik a rosszra.

Kivétel nélkül mindenki megemlítette az édesanyját, öten feljegyezték a lelkiismeretüket, és ketten írták még a tanító nénijüket.

A harmadik elemünk az aranyménes volt. A tanulók szerint azért volt szüksége a királylánynak a lovakra, hogy bárhová el tudjon utazni, akár a szakadékokon is át tudjon valamelyik lovon ugratni. Így abban maradtunk, hogy a ménes az akadályok leküzdését segíti. Miután lerajzolták a saját ménesüket, arra kértem őket, hogy a lap hátuljára sorolják fel, ki vagy mi segít az ő hősöknek a nehéz időkben. A csoport háromnegyed része Jézust nevezte meg segítőnek, 7-en jegyezték fel az anyukájukat, és születtek még olyan válaszok, hogy az erő, kitartás, bátorság segíti őket.

A megrajzolt és megírt 3 lapocskát egy papírtarisznyába tettük, és arra kértem őket, hogy amikor úgy érzik, hogy hideg a világ körülöttük, vagy védtelennek érzik magukat, vegyék elő a köntös-papírjukat, és olvassák át, hogy mit írtak fel megoldásként.

Ugyanígy, ha úgy érzik, egyedül vannak, és rossz előérzetük van, olvassák el az arany-kacsa papírt, és kérdezzék meg a rajta szereplőtől, hogy valóban közeleg-e valamilyen nehézség vagy veszély.

A ménes-lapot pedig akkor vegyék elő, ha valamilyen nehéz próbatétel vagy akadály került az útjukba, és gondolkozzanak el azon, hogy a papírra írt személy vagy tárgy hogyan tudna nekik segíteni, és merjék kérni a segítséget a feljegyzett személytől.

Az óra végén sor került az első lovaggá és meseőrzővé avatásra. A próbatételeken jól teljesítő tanulók egy-egy oklevelet kaptak, és egy karddal lovaggá vagy meseőrzővé avattam őket, ők pedig megfogadták, hogy őrzik a meséket, és akinek csak tudják, továbbadják azokat, amíg csak élnek. A tarisznyájukban pedig ott lesz mindig a három varázselem a meséből, amelyik segíti majd őket ebben a küldetésükben.

4.1.2. A második mese feldolgozása a 3. osztályban

A második meséhez csak négy foglalkozást tudtam megvalósítani, mivel a kollégáktól kapott tanórák száma véges volt, a fegyelmezések miatt azonban az első mese meghallgatásával elcsúsztunk.

7. nap: Második mesével való megismerkedés

Egy meseváro mondókát elmondtunk:

„Sűrű erdő, (simogatják a hajukat)

Kopasz mező (simogatják a homlokukat)

Pillogója (megérintik a szemüket),

Szipogója (megérintik az orrukat),

Tátogója (szájukra mutatnak),

Itt bemegy (egyik fülre mutatnak)

Itt megáll (másik fület betakarják a kezükkel)

Itt a kulacs (két tenyerüket egymásba fektetik),

Itt igyál (a szívükre teszik az összetett tenyerüket).

Jaj, itt mocomog (a szívemre mutatok), én már érzem. Azt suttogja, hogy...

Elkezdtem a mesét mesélni. **(2. számú melléklet)**

A mese után először a spontán reakciójukat hallgattam meg a meséről, majd megbeszéltük, miben volt ez a népmese más, mint a közismert Hamupipőke változata. Meglepő volt, hogy többen is ismerték ezt a magyar népmese változatot a rajzfilmsorozat miatt.

A fegyelmezés miatt ezúttal is eltelt hamar a 45 perc, azért az óra végén már csak a szereplőket elevenítettük fel egy játékkal. A játék a „Kire gondolk?” volt. Egy gyerek kiválasztott egy szereplőt, a jellemzőit körülírta, a többiek pedig kitalálták, kire gondolt. Ezzel előkészítettük a meseszereplők megalkotását a következő foglalkozásra.

A második rész első próbatételét, hogy az új mesét megismerjék, mindannyian kiállták, így már csak három próbatétel maradt, hogy még egy oklevelet kaphassanak.

Egy imaginációs feladattal visszatértünk a való életbe: egy varázszőnyegre felszállva elrepültünk Meseországba, és a felhők felett repülve visszatértünk az osztályterembe.

8. nap: Meseszereplők és a mesehelyszínek megalkotása

Egy értekezlet miatt később tudtam megkezdeni a foglalkozást, ezért a varázserőmet elővéve, mindenkit „rappelve” engedtem be Meseországba, nagyon gyorsan mondtam el minden gyereknek a beléptető szövegünket. Ez a módja nagyon tetszett a gyerekeknek, talán ennyire még sose figyeltek a foglalkozásokon, mint ezen az alkalmon.

Modern elemet szöttem a feladatunk köré: „Messengeren írt Hamupipőke, hogy gond van Meseországban; a mesehelyszíneken összekeveredtek a cselekmények. A palotában kell bűzát válogatni, a királyfi a családi ház udvarán várakozik, a pap meg az öreg néni házában prédikál... Segítséget kért Hamupipőke, hogy tegyük helyre a mesében a cselekményeket és a helyszíneket.” Ezért csapatokra osztottam a tanulókat, a szereplőket és a helyszíneket közösen alkották meg.

Majd a cselekményeket is a helyükre illesztették: a csoportok közösen írták meg az események forgatókönyvét, hogy az adott helyen mi történt a mesében.

Hogy a produktumokat „egybe gyúrjuk”, a helyszíneket kiterítve, a szereplőkkel eljátszották a tanulók a mesét a saját megfogalmazásukban.

10. ábra: Mesehelyszínek és szereplők (saját fotó)

9. nap: A belső hősük és a szereplők tulajdonságainak az összehasonlítása, szétválogatása

Ezen az alkalmon is elutaztunk képzeletben Meseországba a repülő szőnyegünkön. Első kérdésem az volt, hogy a belső hősük, hogyan érzi magát. Ezt el kellett játszaniuk az osztály előtt beszéd nélkül.

Az önként jelentkező gyerekek válaszai/játékai:

- szomorúan, mert az állatkája beteg lett.
- fáradtan, izzadtan és melege van, mert a sivatagon ment keresztül a hőse
- lazán és jól érzi magát (lefeküdt a földre)
- átlagosan
- jól és nagyon boldogan, mert legyőzte a sárkányt és visszakarta a kardját a királytól

A meséből Hamupipőke fő feladatát felelevenítettük, háromszor is válogatnia kellett a búzáat és a konkolyt.

Milyen érzések kavarghattak Hamupipőkében a búza válogatás közben?

- fárasztó volt a válogatás
- rossz volt
- nehéz volt válogatni az apró szemeket
- elszomorító volt, hogy a testvérei közben a templomban „mulattak”
- nehéz meglátni benne a jót
- kilátástalan és végeláthatatlan feladat lehetett
- de a galambok, ahogy segítettek, biztosan boldoggá tették

Ismételten mesei körítést tettem a feladathoz, hogy érdekesebb legyen a gyerekeknek. Azért az érzésekről kérdeztem őket, mert ezekkel terveztem foglalkozni a gyerekekkel, de a két mostoha testvér előző este nálam járt, s a sok szép színes papírt összekeverte, amiket hozni szerettem volna a foglalkozásra. Ezért előbb nekünk is válogatni kell. S miközben a tanulók válogatták a színes papírcsíkokat, arra kértem őket, hogy egy-egy színre jegyezzék fel, hogy nekik milyen tulajdonságot, vagy érzést jelent az adott szín.

Színekre érkezett válaszok:

- Piros = idegesség, testvérek, semmi, tűz, szeretet, szív, robbanás, pókember, bátorság, okosság, élet
- Homokszín = puszta, merészség, IQ, család, homok, szépség, jég, ember
- Narancssárga = szeretet, jóság, gyümölcs, gyümölcsle, bátorság, bátor, okosság, játék
- Zöld = föld, fű (kétszer), bátorság, parkour (a sport), energia, boldogság
- Szürke = család, szeretet, barátság, beton (erősség), félelem (kétszer), szeretet,
- Rózsaszín = szeretet (háromszor), győzelem, kedvesség, család, iskola
- Kék = barát, bosszú, fa, villámlás, víz (háromszor), repülés, erősség, pihenés
- Barna = építés, úszás, mocsár, föld (háromszor), éhség
- Citromsárga = nagyszülők, nap (háromszor), fény, gyorsaság (kétszer), öröm

Ezután arra kértem őket, hogy a kapott, nyomtatott emberalakra a szétválogatott színeikből annyit ragasszanak, amennyi az ő belső hősükben van.

Ezek végeredménye a korábban leírt színjelentésekkel:

11. ábra: Belső hősök tulajdonságai 3. osztályban I. (saját fotó)

12. ábra: Belső hősök tulajdonságai 3. osztályban II. (saját fotó)

13. ábra: Belső hősök tulajdonságai 3. osztályban III. (saját fotó)

14. ábra: Belső hősök tulajdonságai 3. osztályban IV. (saját fotó)

A belső hősük és egy választott szereplő összehasonlítása során mindegyik tanuló talált egy-egy közös tulajdonságot a saját belső hőse és a választott meseszereplője között (pl.: bátorság, tele van szeretettel, kalandvágyó stb.), ugyanakkor találtak olyan tulajdonságokat, amik megszerzése még a belső hősük előtt áll (pl.: türelmesség, kitartás, bízni a jóban).

10. nap: A mese útravalóit a tarisznyába kell gyűjteni

Az utolsó alkalmunkon a gyerekek kérésére ismét „rappelve” engedtem be őket Meseországba. A mese újbóli felelevenítéséhez a mesetérképünket hívtuk segítségül. A korábban megrajzolt helyszíneket most a térképen kellett elhelyezniük aszerint, hogy milyen történések, érzések voltak a mesében az adott helyszínen:

Templom:

- a város mellé, mert ott sok az ember
- a tenger mellé, mert az is olyan nyugodt légkörű
- aranyerdőbe, mert az méltó hozzá
- a falu közelébe, a mezőre

- a faluba, mert én is ilyen kis faluban laktam, és ott is volt egy ilyen templom
- a pokol fölé, hogy kínozzam az ördögöket és elmúljanak, vagy megjavuljanak
- a fa gyökerére, mert akkor a kígyókra és az ördögökre is tud hatással lenni, és a boszorkány házához is közel van, azt is meg tudja javítani

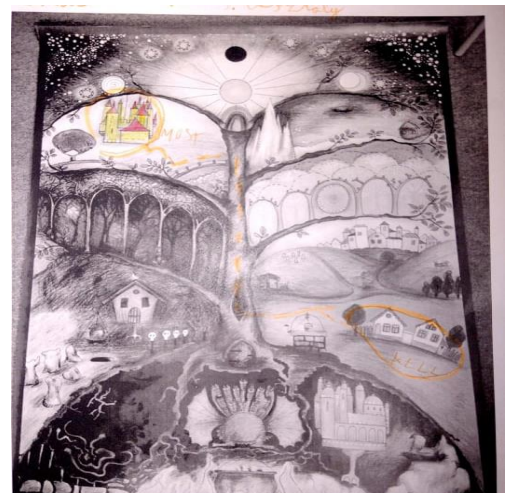
Családi ház az udvarral:

- faluba, ott szoktak dolgokat válogatni, ott lenne a templom is, és oda be tud menni Hamupipőke
- külvárosba, mert ott szoktak kertes házak lenni.
- mezőre, mert ott fér el
- szivárványhoz, mert a szivárványról a szeretet jut az eszembe, és a családi házba biztos sok volt a szeretet.
- a tengerpartra, mert az békés, és a családi házról a béke jutott az eszembe
- a sárkány fejére, hogy kitörjön a nyaka
- a faház mellé, hogy tudjanak segíteni annak, aki ott lakik

Öreg néni házáat:

- a faluba, mert oda illik, ott szoktak öreg nénik lakni
- a faág legtetejére, mert ott van a Nap, a Hold
- a gyémánt-tóhoz, mert ott megfiatalodhatnak az öreg néni
- sűrű erdőbe
- a kis faházhoz, mert a mese is arra végződik, hogy egy olyan házba vitte Hamupipőkét az apja, ahova a királyfi nem akart bemenni.

Ezután a mesetérkép nyomtatott változatát adtam a tanulóknak. Arra kértem őket, hogy a belső mesehősükre gondoljanak, és jelöljék be, hogy hol van most, majd jelölje be azt, hogy hova szeretne eljutni. Színes ceruzával vagy filccel rajzolják meg, hogy milyen útvonalon

15. ábra: Mesetérkép a 3. osztályban (saját fotó)

keresztül tud eljutni a vágyott helyre a belső hőse a tanulóknak.

Az utolsó feladat, a 3 dió megírása volt. Réz-, ezüst- és aranydió lapokat kaptak a tanulók, amelyekre meghatározott módon szavakat írtunk. Ehhez a belső hőstől kellett megkérdezniük, hogy:

- Mi teszi boldoggá?
- Mi, vagy ki az, ami vagy aki a nehéz helyzeteken átsegíti?
- Mi az, amiből sok van a hősének?

16. ábra: Réz-, ezüst- és aranydiók (saját fotó)

A rézdiókra olyan dolgok kerültek, amik a belső hőseiket boldoggá teszik. Önkéntes jelentkezők megosztották a válaszaikat:

• egy doboz nutella	• barátok	• számítógépes
• alvás	• foci	játék
• család	• zene	

Ezután az ezüstdióra azt írták rá, ami vagy aki átsegíti a hősüket a nehéz helyzetekben. Önkéntes jelentkezők válasza erre:

• erős és gyors,	• kutya, ami táltosparipává
• megmentés	változik
• Spiderman	• türelem
• mennydörgés baltája	
• semmi (ennek az ellentétje a tanuló szerint, a minden. Ezért erre kértem, hogy a nehéz helyzetekben erre gondoljon, hogy neki „minden” ott lesz, hogy a segítségére legyen.)	

Az utolsó, aranydióra pedig azt kellett felírniuk, amiből sok van a hősüknek. Önkéntes jelentkezők válasza erre:

• pajzs		• legyőzni a boszorkányt
• idegesség	(ellentéte:	• bátorság
boldogság)		• szeretet
• pókember		• erő

Ezután arra kértem őket, hogy az aranydióval a kezükben álljanak be egy belső és egy külső körbe. Kétszer haladt a két kör ellentétes irányba, és közben a következő mondókát mondtuk el kétszer:

„Erre csörög a dió, arra meg a mogyoró,

mogyoróbokron, diófán,

mókusfütytös domb alján.”

A második mondókázás végén minden tanuló leguggolt. Akik egymásmellé érkeztek, ők diót cseréltek. Így, amiből sok volt a belső hősöknek, véletlenszerűen, mondhatni „sorsszerűen” került ahhoz, akihez kerülnie kellett.

Ezután az ezüstdióját mindenki egy általa kiválasztott tanulónak adhatta. Így, a belső hőse nehéz helyzetbeli segítségét mindenki annak ajándékozhatta, akinek szerinte szüksége volt rá.

A játék végére minden tanulónál volt egy rézdió, amin az ő belső hősét boldoggá tevő szó szerepelt. Azt tanácsoltam nekik, hogy ezt a diót akkor vegyék elő, amikor szomorúak. Mindenkinél volt egy ezüst dió, amit a társától kapott, hogy a nehéz helyzetekben az, vagy annak a negatív szónak az ellentétje segíthesse az akadályok leküzdésében. Valamint mindenkinél lett egy arany dió is, amit akkor tud használni, ha úgy érzi nincs senkije vagy semmije, ami egyedivé, különlegessé tenné. Ezeket a diókat is a tarisznyájukba teheték a tanulók.

A foglalkozás végén a Mese Lovagok és a Mese Őrzők szintlépő oklevelet kaptak, amelyeket ünnepélyes keretek között vehettek át, majd egy pávatoll segítségével visszavarázsoltam őket a való életbe.

4.2. Tapasztalatok a mesefoglalkozásokon a 4. osztályban

Mivel a feladatok ugyanazok voltak a negyedik osztályban is, mint a harmadikosoknál, ezért ebben a részben rövidebben, inkább csak a kérdésekre adott válaszokra térek ki bővebben.

4.2.1. Az első mese feldolgozása a 4. osztályban

1. Mesefoglalkozás: Belépés Meseországba, és a belső hősök megtalálása

A negyedik osztályban sem az előre megírt foglalkozástervezet teljes verzióját tudtam megvalósítani, rugalmasan alakítani kellett rajta. Az első két foglalkozástervezet részt egy napon, egymást követő tanítási órákon tudtam megvalósítani, kétszer 45 percben. Náluk is először a Meseországba való beengedést egyesével mondtam el, majd a mesevilágról való meglévő ismereteiket elevenítettük fel, és megnéztük együtt a mesetérkép helyszíneit.

Mit tudnak a meséről?

- hercegnők vannak benne
- vannak boszorkányok
- vannak sárkányok, akik elrabolják a hercegnőket
- vannak tündérek
- vannak hercegek, akik megmentik az elrabolt királykisasszonyokat
- a legkisebb fiútestvér indul útnak

Mi kell ahhoz, hogy el tudjunk igazodni egy országban?

- Kell egy térkép.

Meseország térképén milyen jellegzetességeket, ismerős helyeket fedeznek fel?

- Pokol
- 12 fejű sárkány
- Üveghegy
- Óperenciás-tenger
- Arany kastély
- Sűrű, sötét erdő
- Boszorkány ház
- Kacsalábon forgó palota
- Napig érő fa, ami átjáró a világok között, mert ajtó van rajta
- Világfa
- Emberek világa
- Sötétség, Világosság

- Mennyország
- Griff madár, aki felhossa az embereket a pokolból
- Holle anyó kútja

Mi kell ahhoz, hogy barangolni tudjunk Meseországban és ezen a térképen?

- mese-energia
- jó emberek
- mesehős
- képzelet
- királyfi
- csoda
- parasztleány

A gyerekek által megalkotott belső mesehősök és azok képességei:

17. ábra: Belső mesehősök a 4. osztályban I. (saját fotó)

18. ábra: Belső mesehősök a 4. osztályban II. (saját fotó)

19. ábra: Belső mesehősök a 4. osztályban III. (saját fotó)

2. Mesefoglalkozás: Az első mese megismerése – Hamupipőke

A mese a spontán reakciókból úgy tűnt, tetszett a tanulóknak, öten ismerték is ezt a változatot a *Magyar Népmesék* c. sorozatból.

Ezután az önkéntes jelentkezők bemutatthatták az előzőekben már csatolt belső mesehőseik legfontosabb tulajdonságait. Ezek közül kettőt a dolgozatomban későbbi fejezetemben elemzek.

A következő feladatban a mesetérképen kellett a mesehősüket elhelyezniük:

21. ábra: Első mesetérkép használata a 4. osztályban (saját fotó)

A tanulók közül páran megosztották a hősük helyét és célját:

A belső hős helye	Hogy érzi ott magát?	Mi a feladata ott?	Van-e segítsége?
----------------------	-------------------------	-----------------------	---------------------

Sűrű sötét erdőben a varázsló	„Szívesebben lenne máshol, de itt kell lennie”	„A boszorkányt kell legyőznie a boszorkány tanyán, a kakast meg kell sütnie és el kell vinnie a királynak, de most még csak az erdőben van éppen, úton van.”	Egyelőre még nincs
A sűrű sötét erdőben lévő sárkányos lovag	„Jól érzi magát, mert neki ez az otthona (a sűrű sötét erdő), de szeretne már az útja végén tartani.”	„A végtelen tűzben van egy élet, amit meg kell szereznie, és úgy tud felmenni a mennybe, és utána már jó lesz. Teleportálni fog.”	„A sárkánya, aki megvédi a hőst, ha valaki bántani akarja.”
Falu melletti kislány	„Jól érzi magát a faluban”	„A kútból vizet kell húznia, aztán megissza, mert nagyon szomjas.”	„A napocska, aki rá süt a hősrre, ha esik az eső.”
Az Űveg-hegy legtetetjén lévő fiú	-	„Azért van a hegy legtetetjén, hogy jobban belássa az előtte fekvő területet, és könnyebben tudjon mindenkit megtrollkodni. Ez vicces és boldoggá	Egyedül van.

		teszi a hőst. Ugyanakkor ezzel megnehezíti a többiek dolgát, szenvetnek.”	
A Gyöngy-tó melletti faágon lévő ninja	„Jól érzi magát.”	„Az erdő megmentése.”	„A barátja Det, és a kis pandája, Zuzu.”
A sárkánynál lévő kék ruhás, ördögszarvas állatka		„Lebegni tud, és a pálcája lézert tud kilőni. De még nem tudom, mi a célja.”	„Van egy békája, aki kővé tud válni.
Az ökrök melletti kis erdőnél lévő óriás		„Fát vágjon, és elvigye azt az embereknek a faluba. Akadályozza az útjában, hogy néha letapossa a házakat, mert túl nagy.”	„Kisebbre össze tud zsugorodni és úgy már nem tapossa el a házakat.”
Az Üveg- hegynél lévő repülő fiú		„Meg kellene menteni a világot egy óriás mutánstól, aki egy hét múlva érkezik a sötét lyukból. Most erre készül fel azzal, hogy pihen az otthonában.”	„A banya háza környékén él egy láthatatlan barátja, az segít neki.”

22. ábra: A belső hősök helye a térképen a 4. osztályban (saját szerkesztés)

Az óra vége miatt, képzeletben visszautaztunk a repülő szőnyegünkön az osztályba, a belső hősöket pedig összegyűjtöttem, hogy „elvarázsoljam”, lelamináljam őket.

3. mesefoglalkozás: Mesehelyszínek megalkotása:

Imaginációs feladattal elutaztunk Meseországba, mert az óra elején, nagyon fel voltak bolydulva. Mire a végére értünk, mind megérkeztek és megnyugodtak.

Egy játékkal elevenítettük fel a korábban hallott mesénket. Két gyerek kiállt a táblához, az egyikük a társa hátára rajzolt, a másikuknak pedig a táblára kellett rajzolnia azt, amit érzett. Egy-egy cédulát kaptak a társuk hátára rajzolók, amelyeken a mesében szereplő tárgyak neve volt olvasható.

A játék során nehézséget okozott nekik felismerni a rajzokat, egyik táblán lévő rajz sem hasonlított az eredeti rajzra, viszont a tanulók nagyon élvezték a játékot. Minden megfigyeltségnél megbeszéltük, hogy a mesében hol szerepelt az adott tárgy, és mi volt a funkciója. Ami érdekesség volt, hogy sokan nem ismerték az eperfát, ezért ezt ott, az óra folyamán beiktatva kerestünk rá az interneten, és közösen megnéztük, milyen a termése ennek a fának.

A mese helyszíneit a tanulók csoportokban rajzolták meg.

Majd a helyszínekhez megírták a forgatókönyvet is, hogy mi történt az adott helyszínen, kik voltak jelen az egyes jelenetekben, milyen párbeszéd hangzott el benne.

Ezen az alkalmon nem tudták teljesen befejezni a rajzokat.

22. ábra: A mese helyszínei (saját fotó)

4. Mesefoglalkozás: A mese helyszíneinek befejezése

Ismét, a korábbi csoportok összeültek, és befejezhették a helyszínek rajzait, illetve a forgatókönyveket is javíthatták. Nekik is elmeséltem, hogy a helyszínek cselekményei összekeveredtek, és Hamupipőke rám írt, hogy csináljunk rendet Meseországban.

5. Mesefoglalkozás: A szereplők megalkotása

A szereplőket újra előszedték, majd arról beszélgettünk, hogy mi a különbség a főhős, Hamupipőke és a gonosz mostoha testvérek között. A tanulók válaszai szerint, a mostoha testvérek főleg földi kincseket akartak gyűjteni, fukarok, irigyek voltak, gonoszságokat követtek el Hamupipőke ellen. Ezzel szemben Hamupipőke nem kincsekre, értékes dolgokra vágyott, neki a 3 dió is elég volt, inkább a belső értékeket tartotta fontosnak Hamupipőke. Ezt azzal hozták összefüggésbe a gyerekek, hogy hiába volt a mostoha testvéreknek mindenféle csecsebecskéje, attól még rossz emberek és gonoszok maradtak, viszont Hamupipőke a rongyos ruhában is kedves, szorgalmas volt, neki belülről áradt a szépsége.

A végeredmény egy színjáték lett: óra végén a rajzolt bábokkal eljátszották a mesét a helyszínek előtt.

51

6. Mesefoglalkozás: A belső hősük és a szereplők tulajdonságainak az összehasonlítása, szétválogatása

Egyesével beengedtem a gyerekeket ismét Meseországba, a szokásos köszöntő szöveggel.

Önkéntes jelentkezők a belső hősük hangulatát, érzelmeit eljátszhatták, a többieknek pedig ki kellett találni.

Ezután az érzelmek válogatását csináltuk meg a 4. osztállyal is, náluk már több színből lehetett válogatni, nem csak színes papírokat, de színes krepp-papír gombócokat is válogathattak, majd a belső hősük tulajdonságait ők is felragaszthatták.

24. ábra: A belső hősök tulajdonságai a 4. osztályban I. (saját fotó)

25. ábra: A belső hősök tulajdonságai a 4. osztályban II. (saját fotó)

A színekre érkezett válaszok:

Rózsaszín	jóság, jókedv, szerelem (négyszer), örülés, szeretet (kétszer), boldogság, utálat, málna, ajándék, rossz, szív, ajándékozás
-----------	---

Világos kék	varázslat, öröm, bű, bizalom, szomorú, könnyek, testvérek, szomorúság, család, segítőkészség, kis állat, ég, jóság, tisztelet, víz, jó, bölcsesség, halál
Sötét kék	átok, tudás, düh, hideg, sötétség, düh, halál, erősség, víz
Narancssárga	barátság (háromszor), szeretet (háromszor), tűz – tombolás (kétszer), bosszú, bátorság, család, kis állat, anya, narancs (kétszer), erős, félelem
Fehér	tisztaság, unatkozás, esküvő, unalmasság, szeretet, semmi (háromszor)
Barna	rosszaság, erő, sírás, düh, vidámság, kávé, gonoszság, végtelen, fatörzs, krém, szeretet
Piros	szeretet (kétszer), kedvesség, harag (kétszer), düh (kétszer), vér, idegesség, tűz, család
Zöld	jó, természet védelmezés, jókedv, szeretet (háromszor), hányinger, jóság, fű, butaság, mező
Szürke	sötétség, fájdalom, hiszti, békesség, fáradtság, család, tisztaság, félelem, beton, bátorság, gonoszság, „bánatság”
Homokszín	világosság, ártatlanság, kedvesség, becsület, unalom, makk, okosság, varázslat, homok, erő, jóság
Citromsárga	bátorság, boldogság (kétszer), keserűség, nevetés, tanulás, csodálkozás, öröm, semleges, nap (háromszor), citrom, szeretet, sivatag, jóság, fényesség
Barackszín	barátság, virág, félelem, élet, barack
Világos lila	család (kétszer), szeretet, szellem

Sötét lila	gonoszság, levendula, család, utálás, naplemente
------------	--

27. ábra: A színek jelentése a 4. osztályban

7. Mesefoglalkozás: A mese útravalóit a tarisznyába kell gyűjteni

Ezen az alkalmon a gyerekeket egyesével engedtem be Meseországba. Miután mindenki megérkezett, a mesetérképünket vettük elő, és velük is megnéztük, hogy a Hamupipőke című mese helyszínei és szereplői, hol lennének a térképen.

Családi házat és az udvart:

- a városba
- a pokolba
- csillagos égre
- a palota mellé, egy csendes, nyugodt helyre
- a boszorkányházhoz, mert a mostoha testvérek odavalók

Templom:

- tengerparti kunyhóhoz, mert ott csend van
- aranyerdőbe, mert Hamupipőke is aranyruhában ment a templomba
- a város túloldalára, mert ott is csend van
- a faház közelébe, mert ott van a temető
- a városba, mert ott szokott templom lenni, mert ott sokan laknak
- sárkányhoz, mert ez nincs benne a mesében, de a mostoha lányok a mese után rájöttek, hogy Hamupipőke volt a királylány a templomban, és elátkozták azt
- a falusi házak mellé, mert Hamupipőke családja is a faluban lakott

Öreg néni háza:

- a boszorkány kunyhójába, mert ő egy boszorkány testvére
- a kis faházba, mert az a kunyhó pont olyan, mint ahogy elképzelte
- a sötét lyukba, mert gonosz volt az öreg néni
- kis faházba, mert az az úton az utolsó ház pont, mint a mesében

Ezután a negyedik osztályosoknak is kiosztottam a térkép nyomtatott képét.

A térképek után a 3 diót kiosztották a tanulók.

A rézdióra azt írták, ami boldoggá teszi a belső hősüket.

Rézdióra érkezett válaszok:

- alvás,
- olcsó, de annál finomabb csokipudingos bódé,
- úszás,
- ogre-fesztivál
- megtalálta a köpenyét
- ajándékok
- ha az apukája büszke rá
- aranyfa

Az ezüstdióra azt írták, ami erőt ad a nehéz helyzetekben a belső hősüknek.

Az ezüstdióra érkezett válaszok:

- szeretet,
- bátorság,
- varázslat,
- olcsó, de annál finomabb csokipuding (ez egy varázs puding)
- erőt, és a hőse erősebb lesz tőle)
- bátorság
- talál segítséget
- a barátja
- piros fénygömb (ebből kiveszi az

Az aranydióra azt írták, amiből most sok van a belső hősüknek.

Az aranydióra érkezett válaszok:

- erő,
- virágok,
- utálás (az adott tanuló szerint ennek ellentétje a szeretet),
- gonoszság (az adott tanuló szerint ennek az ellentétje a jóság),
- rosszérzés (az adott tanuló szerint ennek az ellentétje a jóérzés)
- fa (házat épít belőle és tüzel vele)
- vidámság
- boldogság

- barátság

Ezeket a diókat ugyanazzal a móddal osztottuk szét, mint a harmadikosoknál, az aranydiókat a mondóka segítségével, az ezüstdiókat annak adták, akinek szerették volna, a rézdió pedig mindenki magánál hagyta. A negyedikesek is eltehették ezeket a diókat, hogy a nehéz időkben elő tudják venni.

Mivel ez volt az 5. próbatétel, karddal lovaggá ütöttem őket, és megkapták az első szintű Mese Lovag oklevelet.

4.2.2. A második mese feldolgozása a 4. osztályban

A következőkben leírt három mesefoglalkozást – bizonyos szemszögből nézve – szerencsés módon egymás után következő tanítási órákon tudtam megvalósítani, így a beléptetést követően csak a harmadik tanítási óra végén kellett a gyerekeknek „visszavarázsolódnuk” a való életbeli szerepükbe.

8. Mesefoglalkozás: megismerkedés a második mesével – Hamupipőke királyfi

Imaginációs technikával beléptünk Meseországba: elképzeltük, hogy egy repülő szőnyegen utazunk, a körülöttünk lévő környezetet jól megfigyeltük. A tanulók lenyugodva, kíváncsian várták az új mesét, és hogy meggyűjtsuk a mesegyertyát.

Mivel a Hamupipőke királyfi egy hosszabb mese, az erre kapott tanórai időkeretet ki is töltötte teljesen.

A tanulók spontán reakciói arról tettek tanúbizonyságot, hogy elnyerte tetszésüket. Úgy vettem észre, ez a mese a fiúk figyelmét is jobban megragadta, csendben hallgattak, a mese közbeni kérdéseimre lelkesen válaszolt minden tanuló.

9. Mesefoglalkozás: A helyszínek megjelenítése színes sálakkal – asszociációs feladat

A következő foglalkozás elején a mesetérképünkkel mértem fel a gyerekek aznapi lelkiállapotát. Ismételten az volt a feladatuk, hogy odategyék belsőhősüket a térképen, ahol az ma érzi magát.

Az alábbi táblázatban önkéntes jelentkezők válaszait összegyűjtöttem, hogy melyik belső hős hol van, és miért van ott.

28. ábra: Mesetérkép

A belső hős helye	Miért van ott?	Hogy érzi ott magát?	Van-e ott segítsége?	Van-e akadály az útjukban?
Sűrű sötét erdőben lévő ördög alak	„Gyűjtik a fegyvereket, hogy majd lent a veremben a szörnyeket megölhessék. A börtönben rossz emberek vannak. Azért kell őket megölni, hogy ne jussanak fel az emberekhez.”	„Jól érzi magát, kicsit izgul, mert nemsokára indulnak a feladatukat elvégezni”	„Igen, de nem tudom ki ő, csak ott van velem, segít.”	„Nincs, csak még gyűjteni kell fegyvert.”
Az aranypalota melletti varázsló	„A Gyöngy-tóból gyöngyvizet kell gyűjtenie az új varázssitalához, meg majd csillagokat is kell gyűjteni. Ezeket összekeveri, és a varázssitalból egy új kotyvalék lesz, de még nem tudja, mi lesz a hatása, csak kísérletezik vele.”	„Jól érzi magát, mert végre kikerült a gonosz erdőből. Mivel ő a boszorkány fia, gonosz volt, de jó akar lenni, viszont ehhez le kell győznie az anyját, ehhez kell az új varázssital.”	„Csak a varázspálcája.”	„Nincs.”
A temető felé haladó hős	„Megy megnézni az összeroskadó házikót. Meg akarja venni, hogy egy luxusházat építsen a helyére.”	„Jól érzi magát, de kicsit szomorú, mert még sok alapanyagra	„A kacsája van ott vele, segít neki. Lop alapanyagot a házhoz.	-

		van szüksége a házhoz.		
A feketelyukon lévő hős	„Azért van ott, hogy a sűrű erdőben lévő varázslónak ne kelljen felmennie a csillagok közé, hanem majd ő segít neki. Utána majd lemegy a pokolba, mert utálom a boszorkányt, mert már többször is megbántott. Vannak rajtam karcolások, mély sebek, amik nem gyógyulnak be teljesen. Ezeket a boszorkány háza tetején lévő kakas okozta, amikor megküzdöttem vele. És most szereznem kell ebből az üstből valamilyen lötytyöt, és a sárkányról kell szereznem egy pikkelyt, aztán pedig szereznem kell a mély kútból egy csepp vizet, és aztán az égig érő fa egy levelét meg kell szereznem, aztán pedig a sűrű erdőből egy világítós bogarat kell találnom, és végül az Üveg-hegy egy darabát kell letörnem. Ha ezek meglesznek, akkor le tudom győzni a boszorkányt.		„Van egy manóm, aki nekem segít, már éppen a kútnál szedi a vizet.”	

29. ábra: A mesetérképen lévő belső hősök helye

Ezután megkerestük a második mesénk helyszíneit a térképen, majd egy-egy sálat is kellett hozzá választaniuk, amelyik szerintük jól reprezentálná az adott helyszínt.

Mesehelyszín	Hol lenne a mesetérképen?	Milyen sál illene hozzá?

Naplementi király országa	Aranypalota, aranyerdő	Napsárga és fehér foltos, aransárga
Istálló	A falu melletti mező	Barna, rózsaszín, vöröses, aransárgás
Boszorkánykirálynő országa	Kacsalábon forgó palota	Fekete és bordó, aranszín mintás, durvább anyagú sál
Selyemrét	A palota melletti mező	Pávatollas sál
Az öreg király palotája	Tengerparton	Királykék színű sál

30. ábra: A Mese helyszínei a mesetérképen elhelyezve

A tanulóknak felmerült a kérdés, hogy az aranypalota miért lóg a faágon a térképen? Úgy fejtették meg, hogy az aranypalota a gazdagságot is szimbolizálhatja, ami könnyen múlandó tud lenni, és bármikor elveszíthetjük, pont, mint ahogy a kötél elszakadhat.

Ezután a szereplőket rajzolták meg a tanulók.

Az óra végén még beszéltünk arról, hogy mi lehet a parázs az ő életükbe, ami a mesében a girhes csikót hat lábú aranyparipává változtatta. Kaptak egy cédulát, amire felírták, hogy „az én parázsam”, és pár olyan tevékenységet gyűjtöttek, amelyek során ők feltöltődnek, erősebbé válnak.

Az „én parázsam” -ra érkezett válaszok önkéntes jelentkezők bemondatai alapján:

- család, jóság, szeretet, béke, víz
- fetrengéssel: „olyankor kipakolom az elmémből azokat a dolgokat, amik nem kellene”, család, barátok
- barátok, szeretet, frissesség, energia, alvás
- család, szeretet, kisállatok, béke, tanulás, nyársalás
- étel: „a burgonyapüré fasíttal, az a kedvencem”
- alvás, szeretet, tűz

10. Mesefoglalkozás: A mese útravalóit a tarisznnyába kell tenni

A foglalkozás kezdetén tarisznnyákat készítettünk, majd a mese útravalóit gyűjtöttük össze.

A negyedikesekkel is a köntös, az arany-kacsa és a ménes jelentését szedtük össze.

A tanulók válaszhai a köntösre – ami felmelegíti a lelküket –:

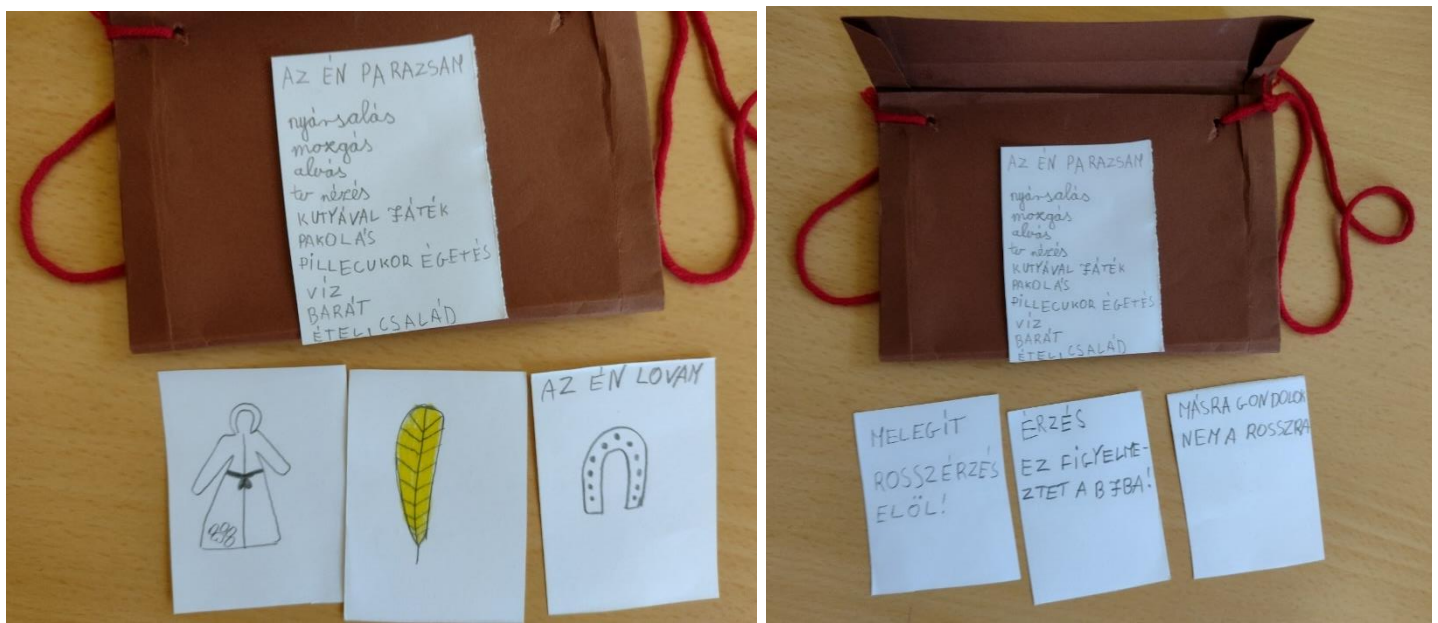
- család, szeretet, bunda, Isten, alvás, fürdés, lélegzés, figyelem, fantázia, képzelőerő

A tanulók válaszhai az arany-kacsára – ami figyelmezteti őket a bajra –:

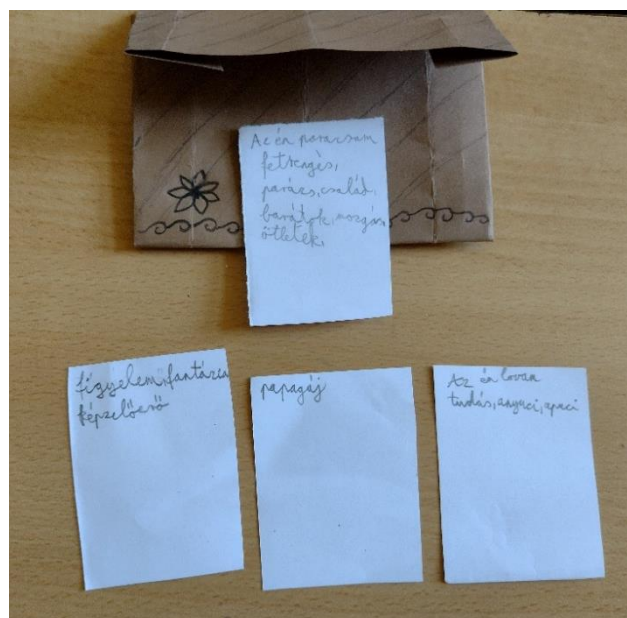
- érzés, Isten (megvéd, ha bajba kerülök, vagy ha rossz vagyok), érzéseim, anya, apa, papagáj

A tanulók válasza a ménesre – ami, átsegíti őket a nehéz helyzeteken –:

- „másra gondolok, nem a rosszra”; „Jézus segít át a bajon”; erő, család, Isten, barátok, szeretet, tudás, apa, anya

31. ábra: A mese útravalói és azok jelentései a 4. osztályban. I. (saját fotó)

32. ábra: A mese útravalói és azok jelentései a 4. osztályban. II. (saját fotó)

A foglalkozás végén itt is a Mese Lovagok és a Mese Őrzők szintlépő oklevelet kaptak, amelyeket ünnepélyes keretek között adtam át. A végén egy pávatoll segítségével visszavarázsoltam őket a való életbe.

4.3. A mesefoglalkozások eredményeinek kiértékelése a 3. és 4. osztály összehasonlítása során

Az eredeti tervezethez képest több újításra is szükségem volt a megvalósításkor. Egyrészt a csoportok tagjainak személyisége és összetétele, másrészt családjuk anyagi háttere, harmadrészt az iskolai termék kialakítása és felszereltsége is változtatásokra kényszerített. Az előre tervezett időkereteket nem lehetett az iskolai órarendek miatt megtartani, délutáni foglalkozásként pedig nem lehetett megvalósítani. Így, csak a pedagógus kollégák jószívú, saját tanórai felajánlásaival tudtam élni, melyért azóta is hálás vagyok nekik.

4.3.1. A foglalkozást alakító tényezők:

- Az osztályok összetétele: A harmadik osztályba tizennégy fiú és három lány jár. Közülük heten hátrányos helyzetűek. Személyiségüket nézve 5 vezéregyéniség-jegyeket mutató fiú és 1 lány van, így a foglalkozásokon sokszor érezhető volt a konfliktus közöttük. Őket a csoportmunkáknál igyekeztem külön csoportokba tenni, így valamennyire csökkenthető volt a versengés mértéke közöttük.

A negyedik osztályosok nemek tekintetében fele-fele arányban voltak, nyolc fiú és nyolc lány. Náluk 3 hangadó fiú volt jelen, ők inkább a tudásukkal próbáltak versenyezni, többet szerettek volna szerepelni és érvényesülni, de csapatmunkában kimondottan jól tudtak együttműködni.

- Osztály tagjainak jelenléte: a harmadik osztály tizenhét főjéből tizennégyen fiúk, ráadásul az első 3 foglalkozás alkalmával egyáltalán nem volt ott a három lány, ezért a tervezett lányos mese helyett a *Hamupipőke királyfival* kezdtem. Ez egy hosszabb mese, kezdetnek könnyebb lett volna a *Hamupipőke* magyar népmesével kezdeni, de ebben az esetben értelmét veszítette. Ennek ellenére, a tanulók jól vették a hosszabb mese hallgatásának próbáját. Azonban, a mesehősök megalkotása miatt a későbbi foglalkozások alkalmával vissza kellett térni, ezért kicsúsztuk többször is a tervezett időkeretből.

A negyedikeseknél az első meseválasztásnál nem volt probléma, náluk felvettem a szavazás lehetőségét: „lányoké az elsőbbség”, ezért azt szavazta meg a többség, így a *Hamupipőke* magyar népmesével kezdtünk. A hiányzások náluk is

gyakorik voltak a későbbi foglalkozásokon, de a mesehős megalkotásánál szerencsére mindenki ott volt.

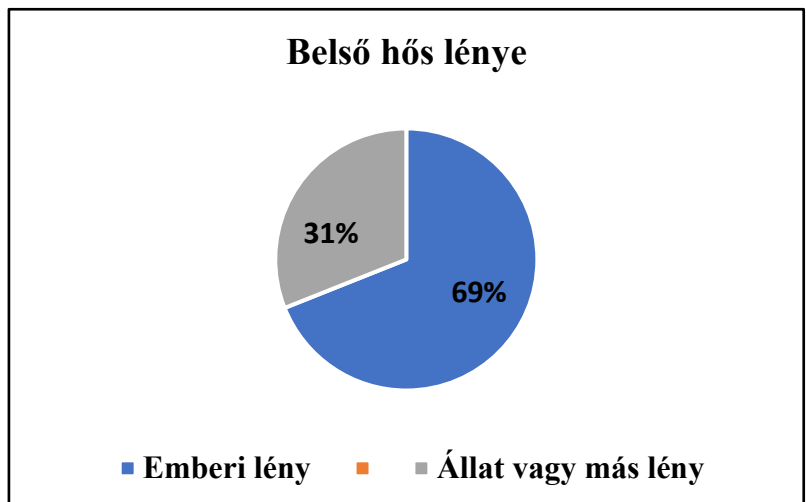
- A terem adottságai: az iskola jellegzetessége, hogy keskeny, hosszú termekből áll, ezért a meseszőnyegen való elhelyezkedést hanyagolnunk kellett. A harmadikosoknál még próbálkoztam az elején vele, de nagyon szűken tudtak elhelyezkedni, s ez inkább a hangoskodás, egymás figyelmének az elterelésére volt alkalmas, nem pedig a mesében való elmélyülésre.

A negyedikesek osztálylétszám miatt nem is lehetett szabad területet kialakítani a termükben, zsúfoltan voltak, így ott a legelejétől kezdve csak a helyükön ültek, én pedig körbejártam közöttük.

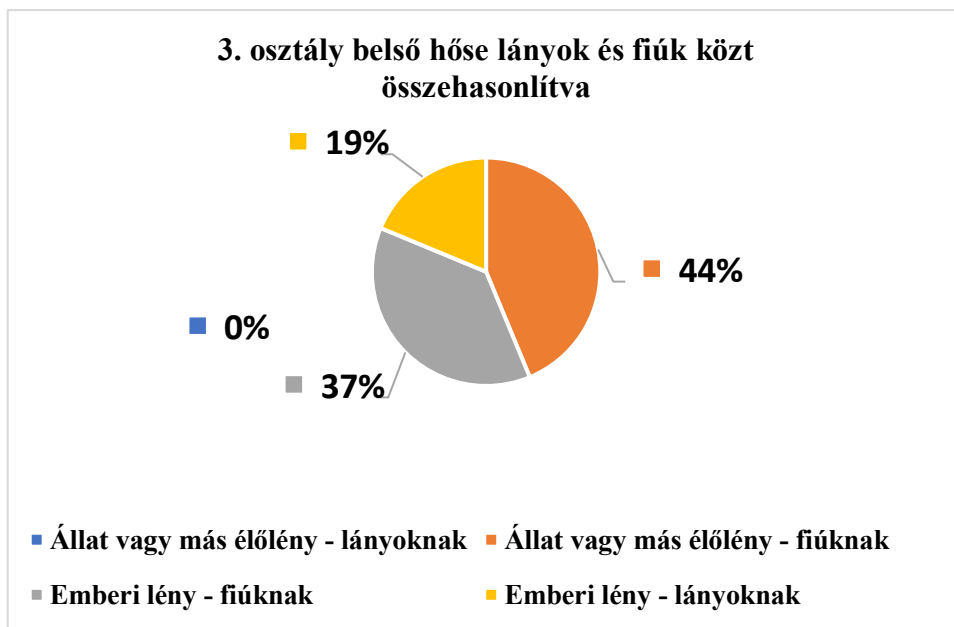
4.3.2. A belső hősök lénye

Ha a két osztály belső hőseit megfigyeljük, elmondható, hogy majdnem 70%-juknak szintén emberi lény a belső hőse. Ezek mindegyike valamilyen különleges képességgel, varázserővel bíró lény, aki éppen a kalandjai közepén járt Meseország térképén a foglalkozások során. A maradék, kicsit több, mint 30%, többsége a harmadik osztályosoknál a szuperhősök képében, azok jellemző

képességeivel jelentek meg. A negyedikeseknél viszont két, saját lény tárult fel: egy lebegni képes, varázsbottal és szarvakkal rendelkező állatka, és egy ördög, mely utóbbi – a tanuló elmondásai szerint – egy jó ördög, aki megakarja menteni az emberiséget az alvilág szörnyeitől.

35. ábra: A belső hős lénye a 3. és 4. osztályban (saját szerkesztés)

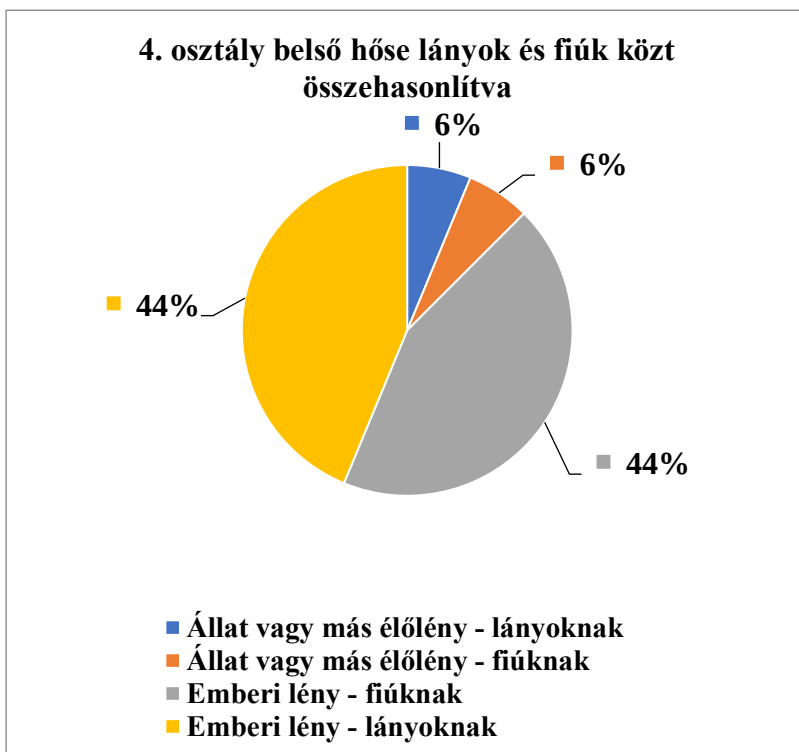
36. ábra: A belső hősök lénye a 3. osztályban (saját szerkesztés)

Érdekes a fiúk és lányok belső hőseit is összehasonlítani, és arra is vetni egy pillantást, ugyanis elmondható, hogy a harmadik osztályban a fiúkra jellemzőbb volt az, hogy valamelyik szuperhős (pl.: Pókember, Vasember) képében jelent meg a belső hős.

Elmondásaik szerint, jellemző is ezekre a tanulókra, hogy gyakran néznek szuperhősös filmeket, sorozatokat, és ritkán, inkább csak az iskolában találkoznak népmeséssel hallott vagy olvasott mese formájában. A lányok esetében, mindhármuknál egy királylány jelent meg, akinek a hajában volt a varázsereje. Az ő családjukban szinte hagyománynak mondható, hogy a szülők, nagyobb testvérek mesélnek a kisebbeknek, a mesefilmek közül is a női szereplős, hercegnős meséket preferálják jobban. Az osztály maradék részét azok a fiúk teszik ki, akiknek belső hőse bár lovag, vagy mágus, mégis ezek sok emberi tulajdonsággal rendelkeznek. Ezek a tanulók, az elmondottak alapján, gyakran hallottak kiskorukban mesét a szüleiktől, ismerik a diafilmeket is, és mióta megtanultak olvasni, szabadidejükben szívesen olvasnak ifjúsági regényeket, népmeséket (pl.: Berg Judit – Rumini, Mátyás király mondái stb.)

A belső hősök megválasztásából jól látható, hogy a gyermekek belső képzeletvilágát, önmagukról alkotott képét, hogyan befolyásolja az eddig látott mesék, mesefilmek, filmek képivilága. Azok a tanulók, akik nem, vagy többségében nem csak mozgóképek formájában láttak, hallgattak meséket, hanem kiskorukban olvastak fel nekik népmeséket, most pedig önállóan is könyveket olvasnak, sokkal gazdagabb fantáziával rendelkeznek, változatos útvonalakat jártak be a mesetérképen, általában másokon akartak segíteni a belső hőseik, nem pedig magukon. A belső hősük képességei változatosak, kreatívak, nem a már filmekben létező szuperhős képességeire korlátozódnak.

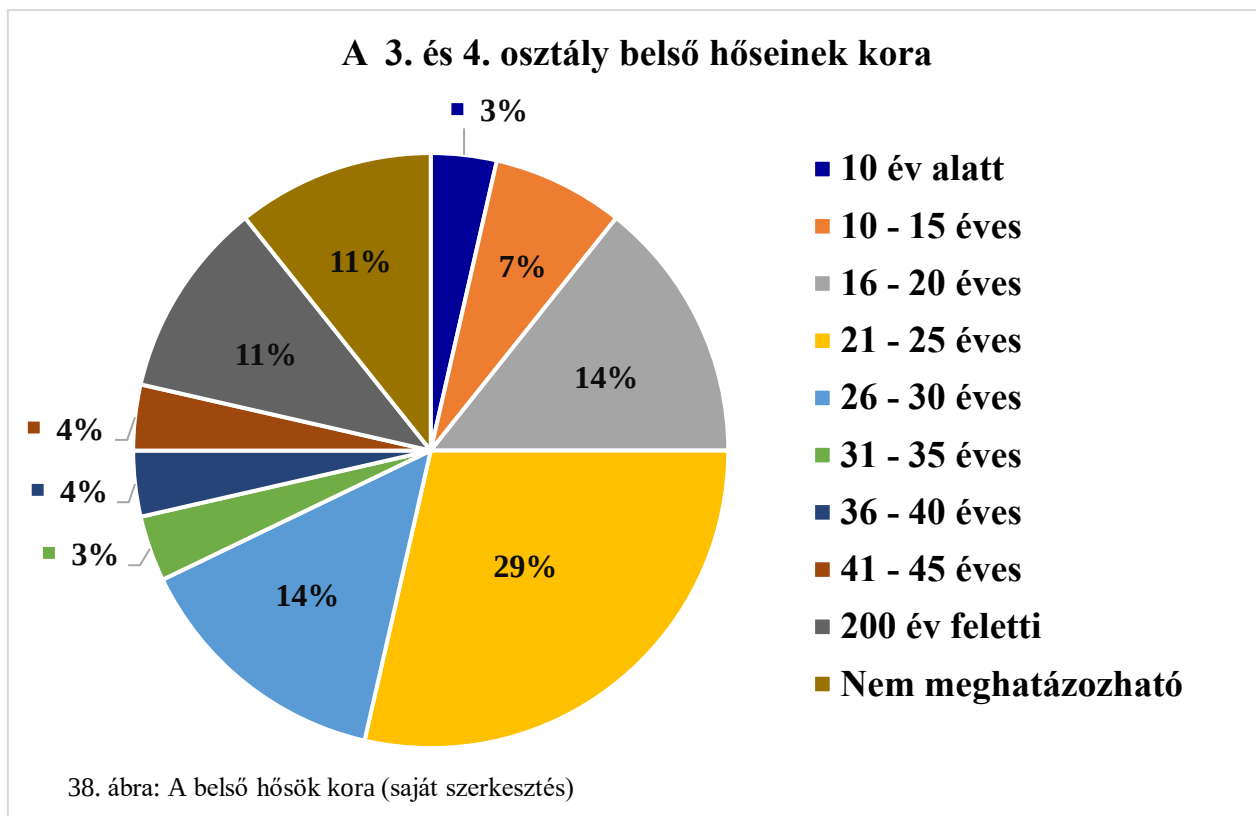
Ugyanez a negyedikeseknél azonban másképp alakult, a 16 főből ahogy már írtam csak ketten, egy fiú és egy lány alkotott nem emberi lényt a belső hősének, a többiek mind valamilyen varázserővel bíró embert alkottak. Erről az osztályról tudni kell, hogy a tanítójuk olvasóvá igyekszik nevelni őket, amely folyamat sikerességét az mutatta, hogy a tanulók lelkesen várták azokat az olvasásórákat, amikor kedvenc könyveiket mutathatták be társaiknak, majd együtt olvashattak. Az olvasás szeretete a belső hőseik reprezentálásakor is megnyilvánult, hiszen mindegyikőjük saját hőst alkotott,

37. ábra: A belső hősök lénye a 4. osztályban (saját szerkesztés)

egyik sem hasonlított valamely meséből vagy filmből ismert karakterre, a hősök feladatai és útvonalai változatosak és komplexek voltak, gyakran egymás hősein akartak segíteni a foglalkozásokon való mesetérkép-barangolásokon.

Az is érdekes, hogy a tanulók emberi belső hőseinek neme legtöbb esetben a saját nemével megegyezett, egy-két kivétel volt, ahol a belső hőse rajza alapján nem lehetett egyértelműen eldönteni, hogy az adott karakter nő vagy férfi nemű. Ebből arra tudok következtetni, hogy a belső hősök teljes mértékben az egyén személyét jelképezik, még ha ezt így konkrétan egyik tanuló sem nyilvánította ki. Bár érdemes azt is megjegyezni, hogy tudattalanul is sok esetben a gyerekek úgy adtak választ arra a kérdésre, hogy hol van most a hősük a mesetérképen, hogy egyes szám első személyben fogalmaztak.

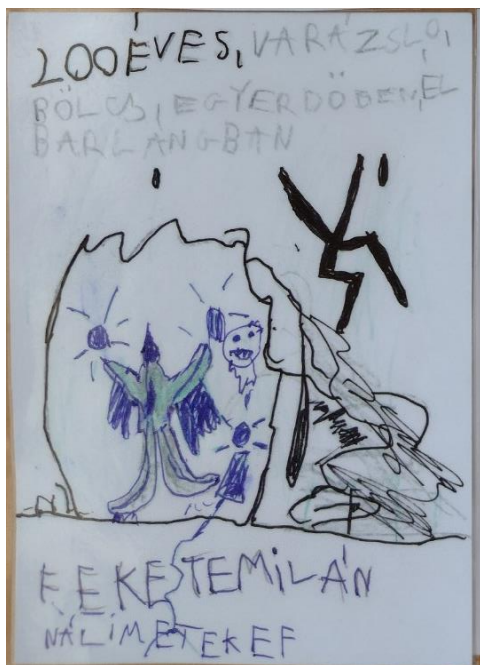
A tanulók belső hőseinek korát személyiségük tükrében vizsgálva, több összefüggésre találtam. A két osztályt együtt véve 10 – 11 éves tanulókat figyelhettem meg a foglalkozások alatt, azonban csak két hallgató volt, aki a korához hasonló életkorú belső hőst adott meg. A 29%-nyi, 21-25 éves kor közötti belső hősök tulajdonosai azok a csendesebb diákok, akiknek tanulmányi eredményessége ugyan nem a legjobb, de kortársaikkal könnyen együttműködnek, segítőkészek, átlagos családi háttérből jönnek. Gondolkodásuk az életkori sajátosságoknak megfelelnek. A belső hőseik korából következően, egy bölcsőbb, idősebb belső képet kívánnak magukról kialakítani, olyan tulajdonságokkal, amelyeket a való életben is szeretnének birtokolni.

Érdekesnek találtam, hogy a két csoportban összesen 3 olyan tanuló volt, aki kétszáz év feletti korral rendelkező hőst képzel el magának. Az ő hősük képeit újra idecsatolom.

Az első hős kép egy negyedikes lányé, aki korához képest meglehetősen sajátos gondolkozással rendelkezik: ének-zene tantárgyból és szolfézsából kiváló, a tanítási gyakorlatom során többször tapasztaltam, hogy a közös éneklésnél szándékosan másik szólamot énekel, teljesen tisztán. Fantáziája rendkívül gazdag, ő az a meseutazó, akinek a fetrengés a parazsa, s „ilyenkor azokat a gondolatokat, amikre már nincs szüksége kipakolja”. Meglehetősen erős személyisége van, akár csak a hősenek, neki is vannak „szarvai”, szeret sokat szerepelni az órákon, ugyanakkor társaival nagyon segítőkész, együttműködő, korához képest érettebben gondolkodó. Feltűnően nem tudtam kimozdítani a sárkány mellől a térképen egyik foglalkozáson sem, rendszeresen fogalmazta meg ez a tanuló, hogy a térképen lévő tizenkétfejű sárkány a hőse apja, és bizonyítania kell neki, csak akkor fogja apja elismerni. Az életben ez a kislány nagyon maximalista, a szünetekben többször túl szigorúan nyilatkozott önmagáról.

39. ábra: Belső hős jellemzése I. (saját fotó)

40. ábra: Belső hős jellemzése II. (saját fotó)

A második hős képe egy harmadikos kisfiúé. Rá is igaz, hogy rendkívül jó logikai képessége van, az összefüggéseket hamar felismeri a tanórákon, szóbeli kifejező képessége fejlett, gondolkodása és világlátása érettebb a kortársaihoz képest, ez főleg abban nyilvánult meg, hogy érdeklődése mindenre kiterjedt, az aktuális hírekkel tisztában volt mindig, és saját véleményt is könnyen fogalmazott meg adott témákról. Belső hőse egy bölcs mágus, aki egy barlangban egyedül él, képes repülni, és a baglyát kell megszereznie az utazásai során.

A harmadik képen szintén egy harmadikos fiú hőse látható. Az érdekessége ennek a fiúnak az volt, hogy amilyen fejlett volt a beszédkézsége, érdeklődő minden iránt, olyan nehéz volt neki az órákat végig ülni. Ezt párhuzamba tudom vonni hősével, hogy „lázban ég” állandóan, energikus, mindezek mellett azonban bizonyítottan figyelemzavaros és enyhén hiperaktív. Számomra a legmegdöbbentőbb maga a folyamat volt, ahogy a mesefoglalkozásokon részt vett. A kezdetekkor a rájellemező viselkedési formákat mutatta, azonban, ahogy haladtunk előre a próbatételeken, valami megváltozott benne. Többet tudott elmélyedni a mesei térben, egyre többet tudott figyelni, s a tizedik alkalom végére társaival probléma mentesen tudott együttműködni.

Rajtuk kívül még egy esetet szeretnék kiemelni, azt a negyedik fiút, akinek hőse -125 éves, ennyire fiatal. A grafikonon az ő hőse adja a 10 év alatti hősök tartományát, ugyanis másképp nem tudtam őt ábrázolni. Ez a tanuló tanulmányi eredményeit nézve egy stabil, jó tanuló, értelmes gondolkodású, kíváncsi, azonban a szünetekben nagyon csintalan, minden „huncutságban” benne van, mint ahogy a hőse korából erre következtetni véltem. Elmondása szerint, ez a lovag egy „örök fiatal”, azért mínusz értékkel jellemezte hőseit.

42. ábra Belső hős jellemzése IV. (saját fotó)

4.3.3. A tanulók aktivitása a mesefoglalkozásokon és a tanórákon

A harmadik osztályosok aktivitása a tanórákon mindig magasfokú, igaz nem mindig a tananyag feldolgozása miatt. A pedagógusok elmondásaiból tudom, hogy az osztály nemek szerinti összetétele és az egyének erős személyiségjegyei mind nehezítik a tanítók feladatát. Ezt én is megtapasztaltam a mesefoglalkozások alkalmával. Az első 4 – 5 foglalkozás során nagyon keresték a határokat, hiszen még csak akkor ismertük meg egymást, elevenek voltak, gyakran könnyen elterelődött a figyelmük a foglalkozások alkalmával. Az is nehezítette a dolgomat, hogy sokan hiányoztak, nem az első alkalomkor csatlakoztak hozzánk, újra kellett

kezdeni a belső hősök megkeresését és megalkotását, ezáltal kicsúszunk többször a tervezett időkeretből.

Ezek ellenére mégis tapasztaltam javuló tendenciát a rendszeresen résztvevők részéről. Nem csak a már említett több, mint 200 éves hős gazdája változott. Egy másik kisfiú, akinek a hőse leginkább Vasemberhez hasonlított, szintén figyelem zavaros, gyakran autizmusra utaló jeleket produkál, mintha egy másik világban lenne, akaratlanul hangokat ad ki, de kivizsgáláson még nem tudott részt venni, így erről nincs szakértői vélemény. A foglalkozások elején nagyon nehezen tudtam a figyelmét felkelteni, zajongott, mással foglalkozott, zavarta a többieket is, azonban amikor elkezdünk szereplőket és helyszíneket rajzolni, utazni kellett a mesetérképen bevonódott, teljes történetet tudott elmondani arról, hogy mi a hőse célja. Az ő hősenek kellett Baba Jaga házánál a boszorkányt legyőzni egy csontváz segítségével, és onnan majd a mezőre szeretne eljutni, hogy házat építve tudjon segíteni a palotában lévő osztálytársának. Ezek mellett pedig a két mese tartalmára kiválóan emlékezett, asszociációi meglepően mély tartalmúak voltak, annak ellenére, hogy a szuperhősök gyakran megjelentek a válaszaiban.

43. ábra: Belső hős jellemzése V. (saját fotó)

A diákok a mesefeldolgozó olvasásórákon másabb eredményeket produkáltak, mint a mesefoglalkozásokon.

- A tanítási órákon hamarabb csökken a motivációjuk, figyelmük könnyebben elterelődik.
- Az olvasás órán feldolgozott mesék tartalma nehezebben rögzül, már a rákövetkező órákon is nehezebben jönnek elő a mese részletei. Ezzel szemben a mesefoglalkozásokon való alkotások révén a tanulók jobban elmélyedtek a történetekben, a felidézésük könnyebben és részletesebben ment.
- A mesefoglalkozások alkalmával egyszerűbben vontak párhuzamot a mese történései, érzelmei és a saját életük között.

- Egy átlagos, szövegfeldolgozó olvasásórán az óra menete a kerettanterv és a NAT javaslataira épít, a szövegértési és szövegalkotási kompetenciák kerülnek főleg előtérbe. A mesefoglalkozásokon többször alkalmuk nyílt a tanulóknak, hogy az érzelmeiket, saját élményeiket megosszák, egyes feladatoknál ezekkel dolgozzanak.
- A mesefoglalkozásokon a légkör szabadabb lehetett, például megengedtem, hogy csendesen egyenek és igyanak, ha éhesek, és tudnak úgy táplálkozni, hogy bármiféle nylonnal nem zörögnek, csörögnek. Ezt a tanulók mindannyian betartották, és mihelyst ezt a szükségletüket kielégíthették, a koncentráció is jobban ment nekik. Egy szokványos tanórán erre nem, vagy csak nagyon ritkán van lehetőségük, úgy érzetem hálásak ezért az engedményért, jobban dolgoztak a feladatok során.
- Valahányszor az iskola folyosóján találkoztunk a tanulókkal, mindig azt kérdezték, mikor lesz újra mesefoglalkozás. Az érdeklődéseikből, a foglalkozásokon való megnyilvánulásaikból azt éreztem, hogy szeretik és élvezik a közös foglalkozásainkat, bár szem előtt kellett tartanom, hogy ne legyek elfogult a tartott foglalkozások miatt, hiszen maga a mesefoglalkozás újdonság volt mindkét osztály számára, természetes, hogy nagyon kíváncsiak és érdeklődőek voltak az újdonság iránt. Azonban azt meg kell jegyezni, hogy a mesetérkép és a mesegyertya jelenléte nagy hatással volt mindannyiukra, minden alkalomkor, amikor ezeket az eszközöket használtuk, a készítésük felől és a beszerzési módjukról faggattak.

5. KONKLÚZIÓ

A mesefoglalkozások alkalmával lehetőségem nyílt arra, hogy megtapasztalhassam, hogyan képesek a tanulók a mesei térben gondolkozni, mennyire ösztönösen működik még náluk a mesei világ integrálása a hétköznapi feladatokba, s hogy milyen részletesen képesek emlékezni egy-egy mesére, ha azt nem az általános szövegelemzési módszerekkel közelítjük meg és dolgozzuk fel, hanem játékos formában éljük át közösen a gyerekekkel.

A foglalkozástervezetekben kitűzött célomat úgy érzem, teljes mértékben elértem, megtapasztalhattam, hogy milyen mélységekig engednek a tanulók beléjük látni egy-egy mese kapcsán, s láthattam azt is, hogy mennyire igénylik a meséket, és hogy beszélhessenek a belső hősükről.

5.1. A hipotézisek vizsgálata - A módszer sikerességének összegzése

A dolgozatom elején megfogalmazott kérdéseimre a foglalkozásokon látottak során megtaláltam a válaszaimat.

1. Hogyan alkalmazhatóak mesepedagógiai és meseterápiás eszközök és módszerek egy mesefeldolgozás során?

A mesepedagógiai és meseterápiás eszközök beépítése alapos utánajárást követel a pedagógustól a témában. Azonban, ma már ehhez sokat segítő, egyszerűen leírt foglalkozástervezetek állnak a segítségünkre, így könnyen lehet alkalmazni őket akár egy tanítási óra keretein belül is.

2. Adott mesepedagógiai, meseterápiás módszerek és feladatok alkalmazásával milyen összefüggések fedezhetők fel a 10 – 11 éves tanulók mesebeli belső hőseik és személyiségük között?

A tíz foglalkozás alkalmával úgy tudhattam meg többet a gyerekektől önmagukról, hogy nem közvetlenül róluk fogalmaztam meg kérdéseket. A válaszaikat párhuzamba tudtam hozni a pedagógusaik által elmondott információkkal. Azoknak a tanulóknak a hőse, akik hátrányos helyzetűek, a mesetérképen sokáig a pokolban voltak, a vágyott hely a földi világban vagy a csillagok között volt. Ezek a gyerekek, a pedagógusuk elmondásai szerint

szeretnének tanulni, szeretnének kitörni a szegénységből, vannak álmaik. Ami biztató, hogy a szüleik támogatják, a tanulásra ösztönzik őket, melyet azzal tudtam azonosítani, hogy a mesetérképen való utazáskor ezeknek a gyerekeknek mindegyiküknek volt segítő társa.

3. Hogyan reprezentálódnak az adott napi érzelmek és tevékenységek a tanulók válaszaiban és munkáiban a mesefoglalkozások során?

A tanulók személyisége a feladatok megoldása során számtalanszor megmutatkozott: akik szeretnek versengeni, a feladatok megoldásakor is igyekeztek minél kreatívabb válaszokat, minél erősebb hősöket megalkotni. A csendesebb, visszahúzódó tanulók a kezdetekkor nem az óra ideje alatt, inkább szünetben jöttek oda hozzám, hogy szeretnék elmondani, hogy milyen feladat vár a hőseikre, de a többiek előtt nem akarták elmondani. Hagytam nekik, mert azt láttam rajtuk, hogy fontos nekik, hogy megosszák a hősük útját. Azonban, ahogy haladtunk előre, megbátorodtak, a hatodik alkalomtól kezdve már az óra folyamán a többiek előtt mesélték el, hogy merre jár a hősük. Úgy gondolom, hogy ezt alakította, hogy megszokták a foglalkozások menetét, már nem volt ismeretlen számukra, hogy mi a feladat, illetve a próbatételek sikeres teljesítése növelte az önbizalmukat. Valamint, a társaik nehézségeit látva és hallva megbátorodtak.

A tanulók adott érzelme, a foglalkozások napján való történések mind érezhetőek voltak. A legmeghatározóbb tény erről, a belső időjárásuk elmondásakor látható, ugyanis aznap, a korábbi órákon a harmadikosok az osztályfőnökükkel konfliktusba kerültek. Azon fiúk, akik részesei voltak, mindannyian zord, hideg, esős időről számoltak be a kérdésekre.

4. Mennyire lehet a mai modern képi világhoz szokott 10 – 11 éves tanulók figyelmét a mesékkel megragadni?

Erre a kérdésre leginkább a kész alkotásokkal tudok bizonyítékul szolgálni: kidolgozottak, színesek, a belső hősük részletes, többször kérték, hogy rajzoljunk. A meséket csendben hallgatták, figyeltek, a későbbi alkalmakon részletesen felidéztek. A mesehallgatási-transz jellegzetes megnyilvánulásait teljes mértékben észre lehetett venni rajtuk, miközben meséltem. Ami pedig számomra a legnagyobb bizonyíték volt arra, hogy élvezik és szeretik a mesefoglalkozásokat, az azok a megtapasztalások voltak, amikor az iskola folyosóján összetalálkozva átöleltek és arról kérdeztek, hogy mikor tartok ismét „meseórát”.

Ezekből a tapasztalatokból számomra egyértelművé vált, hogy a mai 10 – 11 éves tanulók figyelmét ugyanúgy meg lehet ragadni a mesékkal, sőt igényük és szükségük van rá, hogy nap mint nap hallhassák őket.

5.2. További lehetőségek egy új módszertan kidolgozására

A mese-foglalkozástervezeteket szeretném tovább bővíteni oly módon, hogy kidolgozásra kerülhessen egy olyan módszer, amely során adott tantárgyak esetében adott ismereteket lehetne úgy átadni, hogy közben a tanulók ne tanulásnak éljék meg a tananyag elsajátítását, hanem mesés utazásként éljék meg azt. Ennek megvalósulására látok lehetőséget, hiszen több szakirodalom is és szakember is foglalkozik már ezzel a gondolattal és vannak kezdeményezések különböző mesemódszertanok beolvasztására a tanítás folyamatába. A továbbiakban efelé a kutatási terület felé szeretnék tovább haladni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Ornella Fiorini (2010), – *A Mia Figlia* Fordította: Erdős Olga
2. Lovász Andrea (1999). *A mesélő ember*. Újforrás irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. Megtekintve: 2022.02.04., forrás: Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis:
https://epa.oszk.hu/00000/00016/00048/9908_01.htm
3. Arcanum Online Magyar Értelmező Kéziszótár, Megtekintve: 2022.03.02.,
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3C77D/mese-3F6C3/>
4. Osztovits Szabolcs.: *Kultúrális enciklopédia*. Megtekintés dátuma: 2022.03.02.,
forrás: <http://enciklopedia.fazekas.hu/mufaj/Mese.htm>
5. *Romantikus gyermekképmotívumok Andersen néhány meséjében*, Könyv és nevelés, 2013/2. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/romantikus-gyermekkep-motivumok-andersen-nehany-mesejeben>
6. Boldizsár Ildikó. (2010). *Meseterápia*. Budapest: Magvető Könyvkiadó. 8-9. old.
7. Bajzáth Mária (2012.03.7.). *Mesék az oktatásban és a nevelésben*. 9 - 19. dia.,
Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet. Letöltés dátuma:
2022.02. 28.,
forrás: <https://slidetodoc.com/mesk-az-oktatsban-s-a-nevelsben-bajzth-mria/>
8. dr. Taskó Tünde (2021/22 őszi szemeszter). *Mesepszichológia tantárgy*. Eger:
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem. Letöltés ideje: 2021. december 5.
9. Fran Stallins: „*The Web of Silence: Storytelling’s Power to Hypnotize*”. In: *The National Storytelling Journal*. Spring/Summer, 1988. Magyarul lásd Korbai Hajnal (szerk.): *Az aranytők. Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek*. L’Harmattan Kiadó, 2010.

10. Meskó Norbert: *A gyermekek megismerésének lehetőségei és új módszerei*,
Megtekintve: 2022.01.27. forrás: http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/8/meskonorbert-gyermekekmegism/32_a_pszichoszocilis_fejlds_elmlete.html
11. Kádár Annamária. (2012). *Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Gyomai Kner Nyomda Zrt.: Kulcslyuk Kiadó. 87 – 102 old.
12. Boros Csilla Andrea. (2016.). *A meseolvasás rejtelsei: kinek, mikor, milyen?*.
Megtekintés dátuma: 2022.01.17., forrás: Mom with five:
<https://www.momwithfive.com/hu/2016/09/06/a-meseolvasas-rejtelsei-kinek-mikor-milyen/>
13. Boldizsár Ildikó. (2010). *Meseterápia*. Budapest: Magvető Könyvkiadó.
14. Bővebben: Beth and Carroll Doll: *Bibliotherapy with Young People: Librarians and Mental Health Professionals Working Together*. 1997, Englewood, Colorado, USA
15. <https://mese.mesepedagogia.hu/>

6. IRODALOMJEGYZÉK

Fehér, Á., & Megyeriné Runyó, A. (2018). *A mese szerepe a nevelésben, oktatásban*. Apor Vilmos Katolikus Főiskola rektora. Vác.

Arcanum Online Magyar Értelmező Kéziszótár. Megtekintés dátuma: 2022.03.02., forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/m-3C77D/mese-3F6C3/>

Bajzáth, M. (2012.03.7). *Mesék az oktatásban és a nevelésben*. 9 - 19. old. Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet. Letöltés dátuma: 2022.02.28., forrás: <https://slidetodoc.com/mesk-az-oktatsban-s-a-nevelsben-bajzth-mria/>

Bajzáth, M. (2011). Mesepedagógiai foglalkozások . *Tanórán kívüli foglalkozások*. Letöltés dátuma: 2022. 01. 10.

Bálint, P. (2003). *Közelítések a meséhez. A mese értelmezhetőségéhez*. Debrecen: Didakt kft. Letöltés dátuma: 2022. 01. 26., forrás: <https://epa.oszk.hu/04200/04290/00017/G.html>

Bartos, É. (1999). *Segített a könyv, a mese*. Budapest: Magyar Olvasástársaság.

Boldizsár Ildikó. (2010). *Meseterápia* . Budapest: Magvető Könyvkiadó.

Boros, C. (2016.). *A meseolvasás rejtelsei: kinek, mikor, milyen?* Megtekintés dátuma: 2022.01.17., forrás: Mom with five: <https://www.momwithfive.com/hu/2016/09/06/a-meseolvasas-rejtelsei-kinek-mikor-milyen/>

Bruno, B. (2013). *A mese bővölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Budapest: Corvina Kiadó.

Czető, K., Lénárd, S., Solymosi, K., & Széll, K. (2020). *A tanulók megismerését támogató módszerek pedagógusoknak*. In *Megismerni? Hogyan? Miért?* (old.: 209). Budapest: Eötvös Lóránd Tudományegyetem.

dr. Taskó, T. (2021/22 őszi szemeszter). *Mesepszichológia tantárgy*. Eger, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem.

- Kádár, A. (2012). *Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Gyomai Kner Nyomda Zrt.: Kulcslyuk Kiadó.
- Lovász, A. (1999.). *A mesélő ember*. Újforrás irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. Megtekintés dátuma: 2022.02.04., forrás: Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis: https://epa.oszk.hu/00000/00016/00048/9908_01.htm
- Osztovits , Sz.: *Kulturális enciklopédia*. Letöltés dátuma: 2022.03.02., forrás: <http://enciklopedia.fazekas.hu/mufaj/Mese.htm>
- Sallai Éva. (2015/Különszám). *A mese a nevelés táltosparipája*. Új Köznevelés.
- Tátrai, V. (2017). *Mindennel, ami él, beszélni tudjak*. Noszvaj: Farkaskő Noszvaji Barlang Mávésztelep Egyesület .
- Vekerdy , T. (2006). *Felnőttek és gyerekek*. Budapest: Saxum Kiadó.
- Fran Stallins: „*The Web of Silence: Storytelling’s Power to Hypnotize*”. In: *The National Storytelling Journal*. Spring/Summer, 1988. Magyarul lásd Korbai Hajnal (szerk.): *Az aranytők. Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek*. L’Harmattan Kiadó, 2010.
- Beth and Carroll Doll: *Bibliotherapy with Young People: Librarians and Mental Health Professionals Working Together*. 1997, Englewood, Colorado, USA

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Szülői nyilatkozat

Tisztelt Szülő!

Sepsi Mónika vagyok, az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem negyedéves tanító szakos hallgatója. Szakdolgozatom írásához egy vizsgálatot tervezek a 3-4. osztályos tanulók körében, mely során a mesepedagógia és meseterápia gyakorlatainak sikerességét szeretném lemérni. Ennek kapcsán a gyerekekkel 2 mesét dolgozunk fel játékos feladatokkal, előreláthatólag a délutáni órákban. (Minden foglalkozás az órarendben szereplő regenerálódás idején valósulna meg, tehát nem kell a gyermekeknek tovább maradni az iskolában emiatt.)

A méréshez a gyerekeknek semmilyen eszközt nem kell magukkal hozniuk, mindenről én gondoskodom, tőlük csak az aktív és játékos részvételt várom.

A gyermekek adatait kizárólag a szakdolgozatomhoz szükséges vizsgálatok kapcsán használom fel, harmadik félnek ki nem adom, az esetleírásokat minden esetben névváltoztatással rögzítem.

Nyilatkozat

Alulírott,(szülő / gondviselő neve), nyilatkozom, hogy nevű, osztályos gyermekem vizsgálatban való részvételét engedélyezem.

A foglalkozásokon kép készül a gyerekek munkáiról és róluk, amelyeket kizárólag a dolgozatomban fogok felhasználni. Kérem X-szel jelölje, engedélyezi-e, hogy a gyermeke ezeken a fotókon szerepelhet-e?

☐ Igen, engedélyezem, hogy gyermekem a foglalkozásokon készült képeken szerepeljen.

☐ Nem engedélyezem.

Kelt.,

szülő/gondviselő aláírása

2. számú melléklet: Mesefoglalkozás tervezetek

1. Hamupipőke - Foglalkozástervezet

1. Kedvcsináló/ összefoglaló

A *Hamupipőke* c. magyar népmese segítségével terveztem egy 5 alkalmas mesefoglalkozás tervezetet. Mind az öt napon ugyanezzel a mesével foglalkozunk, de mindig más részletét helyezzük előtérbe.

2. A módszer részletes bemutatása:

2./1. Előkészületek:

Terveim szerint a mesefoglalkozáshoz a teret még a foglalkozások előtt előkészítem. Ebben a téli, kora tavaszi időszakban fontos, hogy a terem legyen kiszellőztetve, hogy a gyerekek a felfrissült és tiszta légterű terembe érkezhessenek. Ellenőrzöm a szükséges eszközök meglétét, a Wi-Fi elérhetőségét a számítógépen, illetve előzőleg készülök arra az esetre is, ha esetleg ez nem lenne megoldható: letöltöm a szükséges digitális anyagokat. Kikészítem a gyerekek mesepárnáját és a meseszőnyeget, valamint a mesegyertyát a gyújtóeszközzel. Mivel nem gyakran mesélek fejből, ezért a szöveg kinyomtatott változatát is a közelbe készítem, de terveim szerint fejből fogom mondani a mesét.

2./2. Megvalósítás

1. nap: A mesevilág megteremtése, saját mesehősünk megalkotása – 35 – 45 perc

Az előkészített teremben a gyerekek kedvük szerinti helyen helyet foglalnak a meseszőnyegen. Remélhetőleg már hamarabb találkozom a gyerekekkel, ha azonban nem, akkor röviden bemutatkozom nekik, és megkérem őket is, hogy mondják el a nevüket. Ezután beszélgetünk kicsit a mesékről, van-e kedvenc meséjük, mitől jó egy mese számukra, milyen mesehős típusokat ismernek. Ezután egy mesetérképet teríték le nekik a földre, amellyel megismerkedünk, ugyanis az elkövetkezendő alkalmakon ezen a térképen fogunk barangolni.

Szemügyre vesszük, milyen helyszíneket vélünk felfedezni ismert mesékből a térképen, van-e olyan hely, amelyikről egy mese jut az eszükbe. Ezután megalkotjuk a saját mesehősünket, amivel a későbbiekben a mesevilágba való utazásunkat tudjuk folytatni.

Mindenkit megkérek, hogy a saját nevét írja le egy papírra, de visszafelé. Többször mondják ki ezt a kapott nevet akár félhangosan, vagy magukban. Megkérem őket, hogy csukják be a szemüket, és képzeljék el, hogy ez a belső mesehősük, hogyan néz ki. Állat alakban jelenik meg, vagy emberként, esetleg növényként? Mit kell tudni erről a belső mesehősről? Hány éves, hogyan néz ki, hol él? Mit csinál? Mi a különleges képessége? Ezután kinyitják a szemüket, és bemutatjuk egymásnak a mesehőseinket.

Mielőtt tovább haladnánk a térképünkön, meg is alkotjuk ezeket a belső hőseinket. Kartonra ragasztott rajzfigurák lesznek.

Szükséges eszközök:

- rajzlap
- színes ceruzák, filctollak, esetleg zsírkréta
- ragasztó
- olló
- kartondoboz darabok
- további díszítő anyagok, pl.: textildarabok, színes újságpapír, fonalak, flitterek stb.

A gyerekek megalkotják saját belső mesehőskarakterüket, kedvük szerint díszíthetik, majd az óra végén a kartondoboz darabra ráragasztják őket. Ezeket én vágom körül később.

2. nap: Mesetérkép használata a saját hőssel, mese elmesélése – 40 – 45 perc

A mesetérképünket ismét kiterítem a csoport elé, és felelevenítjük, hogy milyen helyszíneket találtunk rajta a múlt alkalommal. A belső mesehős karaktereket kiosztom, és arra kérem a gyerekeket, hangolódjanak a kezükben lévő mesehősre, és tegyék le a mesetérképre oda a mesehősüket, ahol szerintük az most van. Kérdéseket teszek fel nekik.

- Hogyan érzi most magát ez a mesehős a választott helyen?
- Mit lát maga körül ez a bábu? Milyen az a helyszín, ahol most van?
- Milyen ott az időjárás?

- Mit érez? Pl. Szellő fúj-e, vagy szélcsend van? Érez-e valamilyen illatot, vagy hall-e valamilyen hangot?
- Milyen színek veszik körül?
- Mit tud megérinteni maga körül? Annak a tárgynak, élőlénynek milyen a tapintása?
- Van-e ott valami feladata ennek a karakternek? Mit kell ott csinálnia?
- Van-e valaki (segítőtárs) vagy valami (varázstárgy) mellette?
- Válasszon ki egy tárgyat, termést, vagy bármit, amit el tud magával hozni a karakter erről a helyszínről.

Először, aki szeretné, bemutathatja, hogy hol van a bábuja, és milyen az a táj, ahol most az van. A végeredményről fényképet készítek, hogy a későbbiekben ezt felhasználhassuk.

Ezután megkérem őket, hogy válasszanak egy párt maguknak, álljanak egymással szemben úgy, hogy az osztály egyben egy külső és egy belső kört is kialakít, és meséljenek a párjuknak az előző elképzelésükről. Először a belső kör kezdi a mesélést, a párja csak akkor kezd a saját meséléséhez, ha a belső körben álló már befejezte, de ez maximum 1 perc legyen, erre nekem, mint pedagógusnak figyelniem kell. Újra felteszem a kérdéseket, és két kérdés után a belső kör egyet jobbra lép, hogy új párok alakuljanak ki.

Miután elmesélték egymásnak a karakterük helyét és élményeit, visszaülnek a párnájukra, és elmondom nekik a kiválasztott mesét, ami a Hamupipőke magyar népmesei változata. Ezt igyekszem úgy csatolni az előzményekhez, hogy ha valaki a falu házaihoz tette a karakterét, akkor azt szövöm bele a mesém kezdetébe, ha pedig senki nem rakott oda bábút, akkor a saját bábumat elővéve, oda lehelyezem, és elkezdem a mesét.

A mese végén a gyerekek spontán reakcióját figyelem meg, elmondhatják kinek-mi tetszett a mesében, volt-e kedvenc szereplőjük, jelenetük. Megkérdem tőlük, hogy hogyan jellemeznék Hamupipőkét, milyen tulajdonságai vannak? Van-e valakinek olyan mesehőse, akire valamelyik tulajdonság úgy érzi, ugyanígy igaz, pl.: az ő mesehőse is alázatos, mint Hamupipőke, vagy álmodozó. Ha van olyan, aki nem tud hasonlóságot mondani Hamupipőkével, akkor megkérdem, hogy bármelyik másik szereplőre hasonlít-e az ő mesehőse?

Ezután összeszedjük a szereplőket: Hamupipőke, mostohaanya, 2 mostohatestvér, apa, királyfi, inas, falu végi öregasszony, galambok. Egy-egy jellemzőjüket megbeszéljük, és megkérem őket, hogy páros munkával készítsenek egy-egy hurkapálcika bábút színes ceruzával rajzolva rajzlapra. Ha marad még rá idő, önkéntes jelentkezők az elkészült bábuval eljátszhatják a mesét a saját szavaikkal, ha azonban nincs rá idő, a későbbi foglalkozások alkalmával sor fog erre kerülni.

3. nap: Mese felelevenítése, mese helyszínek megalkotása, a mese közös elbábozása 60 perc

Ezt a foglalkozást egy közös játékkal kezdjük. Egyszerre 2 gyereket hívok ki a táblához. Az egyikőjük húz egy lapot a kezemből, amin valamelyik tárgy szerepel a meséből. A másik gyerek ezt nem láthatja, háttal áll a párjának a tábla felé, a hátára egy rajzlapot ragasztunk. Aki húzott a lapok közül, annak a társa hátára kell rajzolni az adott szót, a társának pedig azt kell a táblára rajzolni, amit a hátán érez. Több kört játszunk, mindegyik megrajzott szót megbeszéljük, hogy mikor és miért jelent meg a mesében, ezzel is felelevenítjük a történetet, illetve ez a játék jól fejleszti a gyerekek észlelési és érzékelési képességeit, a fantáziát és az reprodukciós képességeket.

Ezután megkérdezem a gyerekeket, hogy milyen helyszínekre emlékeznek a meséből, esetleg segítségképp az előzőleg megrajzott tárgyakat is előhívhatják. Válaszként várom: egy családi ház, annak az udvara, egy templom és egy faluvégi ház. E szerint 4 csoportra osztom a gyerekeket és csoportmunkában, háztartási csomagoló papírra megkérem őket, hogy 1-1 helyszínt jelenítsenek meg a lapon, lehetőleg színes papírból építsék meg a helyszíneket, pl.: a ház alakját fehér lapból, és barna vagy piros lapból kivágott tetővel ábrázolják.

Ezután a táblára felragasztva a helyszíneket sorba rakjuk, megfigyeljük, van-e olyan helyszín, ami többször is visszatér. Ennek okán, olyan elrendezési formát keresünk a helyszíneknek, amely előtt a bábuinkat könnyedén tudjuk mozgatni a mese folyamata szerint. Ezután a csoportok röviden megírják a helyszínükhöz köthető részlet szövegkönyvét, majd eljátsszuk a mesét.

4. nap: A mese érzélem világa

Kezdő játékként, egy érzelem kifejező játékkal kezdünk. Kiosztom ismét a gyerekek hőseit, és megkérem őket, hogy gondolják végig, hogyan érzi most magát a mesehősük. Ezt az érzelmet úgy kell kifejezniük, hogy mimikával játszásk el társaiknak, akik kitalálják, hogy hogyan érzi ma magát a társuk hőse. Ezután arra kérem meg őket, hogy ehhez az érzelemhez társítsanak valami tulajdonságot, pl.: boldog – kedves, szomorú – magányos stb., és ezt is játszásk el, pl., ha valamelyik gyerek hőse most boldog, és ahhoz ő a kedves tulajdonságot szeretné párosítani, akkor mosolyogva adja oda a párnáját az egyik társának.

Ezután arra kérem őket, gondoljanak a Hamupipőke szereplőire, ősk vajon milyen hangulatan lehetnek a mesében, és milyen tulajdonságok jellemzik őket. Segítségképp, az elkészült bábukat is elővesszük.

Miután átbeszéltük, hogy milyen kedvük és tulajdonságuk van a mesében a szereplőknek, megkérdzem a gyerekeket, hogy mi volt az a feladat, vagy feladatok, ami(k) néha Hamupipőkét elszomorították? Itt a búza válogatását várom válaszként. Ezután megkérdzem, hogy szerintük, amikor a galambok végeztek a válogatással, akkor vajon milyen kedve lehetett Hamupipőkének? Válaszként azt várom, hogy örült, boldog lett, megkönnyebbült stb. Ezután mindenkinek adok egy kis szütyőt és befőttesüveg kupakokat. A szütyőbe különféle bogyó alakú gyöngyöket, plüss gombócokat, magvakat teszek, és megkérem őket, hogy válogassák szét ezeket a szemeket egymástól, de úgy, hogy döntsék el, számukra melyik bogyó, mag milyen érzelmet fejez ki. Hogy ezt ne felejtsék el, a tálkára rá is írhatják maguknak. A válogatásközben pedig arra kérem őket, figyeljék meg, milyen érzés(ek) van(nak) bennük, mi az, ami segíti őket a válogatás sikerességében?

A munka végeztével önkéntes jelentkezők elmondhatják mi szerint válogattak, és mit éreztek a válogatás közben, valamint, hogy nekik mi volt az, ami segített a munkájuk során, hogy elvégezzék a feladatot? Mi volt az ő galambjuk?

Ezután a belső hősük alakjának kinyomtatott képét odaadom nekik. (Ez egyszerű emberi alak, ha ember a hősük, ha azonban valamilyen állat vagy növény, akkor annak a kinyomtatott sziluett képét választom.) A feladatuk az, hogy a szét válogatott érzelmek szerint díszítsék ki a hősük formáját. Mennyi kedvesség, öröm, szomorúság, félelem stb. van az ő hősükben? A munka közben gondolkodhatnak azon, hogy vajon az ő hősüknek mi/ki segít, amikor egy problémát meg kell oldania?

Szintén önkéntes alapon, aki szeretné, elmondhatja, mit alkotott.

5. nap A mesébe rejtett célhoz vezető utunk megtalálása 45 – 50 perc

A mesetérképet előkészítem, és a táblára felragasztom a mesénkhez elkészített helyszíneket. Arra kérem a gyerekeket, hogy csoportosítsák a mese helyszíneit a mesetérképen szereplő helyszínekkel: szerintük a mesetérképen hol helyezkednek el ezek a helyszínek? Kitérek arra, hogy vajon mindenki ugyanarra a helyre tenné a mesetérképen a helyszíneket, vagy van-e olyan, amit esetleg más valaki máshova tenne.

Ugyan ezt tesszük a mesénk szereplőivel is: a szereplők tulajdonságai szerint melyik helyszínre tennék pl.: a mostohát, az apát, Hamupipókéét stb.?

Ezután egy nyomtatott képet kapnak a mesetérképről, és megkérem a gyerekeket, hogy válasszanak ki egy szereplőt a meséből, és az ő nevében beszéljenek, hogy szerintük a választott szereplő, hova menne el szívesen a mesetérképen, és miért? Mi kell ahhoz, hogy oda eljusson? Milyen útvonalat találnak a térképen, ahhoz a célhoz? Ehhez egy-egy fonalat kapnak, amit végig kell vezetniük a mesetérkép képén a választott szereplőjük helyétől kezdve.

Mindenki elmondhatja, hogy milyen útvonalat alkotott, majd ezután odaadom nekik az ő belső hősük bábuját, és ugyanezeket a kérdéseket teszem fel nekik: hogy érzik, a mesetérképen, hol van az ő bábujuk most. Milyen ott most neki? Van-e olyan hely, ahova a bábujuk szívesen elmenne? Hova szeretne eljutni? Milyen út vezet el a hősüket ehhez a célhoz? Kapnak még egy fonalat, amit szintén el kell vezetniük a mesetérkép képén. Van-e egyezés a két fonal útja között? Van-e olyan pont, ami a belső hőse útján és a kiválasztott mesehős útján találkozik? Mi ez a pont a mesében, és mi ez a pont a belső hős történetében? A mesében mi segített a probléma megoldásában? A belsőhősnek van valami, vagy valaki a segítségére?

Végezetül, mindenki húz három dió alakú lapot a kosaramból. Az első egy réz színű, a második ezüst színű, a harmadik egy arany színű diólap. Arra kérem a gyerekeket, hogy csukják be a szemüket, és képzeljék el, hogy ismét a belső hősük helyében vannak a mesetérképen. Mit látnak maguk körül? Milyen az a hely, ahol most a belső hősük van? Változott-e a legelső alkalom óta? Mi az az egy dolog, ami most boldogságot okoz? Mi az, ami most erőt ad? Mi az, amiből neked sok van?

A 3 dióalakú papírra sorba így írják le ezeket: az elsőre azt, ami boldoggá teszi, a másodikra azt, ami most erőt ad, a harmadikra pedig, amiből neki most sok van. Arra kérem a gyerekeket, hogy amiből nekik sok van, azt a diót hajtsák félbe az írással befelé, és rejtsek el a kezükbe. Körbeállunk, minden második gyerek egyet lép a kör közepe felé, és ellentétes irányba áll, mint a külső kör, és el is indul a két kör ellentétes irányba. Közben egy rövid mondókát mondunk el 2-szer:

*„Erre csörög a dió, arra meg a mogyoró,
mogyoróbokron, diófán,
mókusfüttyös domb alján.”*

A második alkalommal a „domb alján”-ra leguggolunk. Aki mellé guggoltunk, annak adjuk a félbehajtott diónkat. Ezután arra kérem őket, hogy azt a diót, amire azt írták fel, hogy most erőt ad, vegyék a kezükbe, és válasszanak ki egy osztálytársukat, akinek azt odaadják, és előtte indokolják is meg, hogy miért neki adják azt. A harmadik diót, ami nekik boldogságot okoz, azt pedig tegyék el maguknak. Aki szeretné, elmondhatja, hogy végül milyen 3 dió került hozzá, mit visz el magával erről a foglalkozásról.

3. számú mellékelt: Hamupipőke királyfi – foglalkozástervezet (rövidített változat)

1. nap: Megismerkedés a második mesével:

Szükséges eszközök:

- mesegyertya
- meseszőnyeg

A mesélés után a tanulók spontán reakcióit hallgatom meg. Ezután egy játékkal felelevenítjük a mese szereplőit. A játék neve: „Ki vagyok én?”. Egy tanulónak egy meseszereplőről kell állításokat mondani, a többiek pedig kitalálják kire gondolt. Ha van még idő a foglalkozáson, a szereplőket meg is rajzoljuk.

2. nap: A helyszínek megalkotása

A Mesetérképet használva megkeressük, hogy mi a feladata a belső hősnek. Hol van jelen pillanatban a térképen, és hová kellene eljutnia. Miért kell arra a helyre mennie? Vane segítő társa?

Ezután, színes ceruzával és zsírkrétával megalkotjuk a helyszíneket háztartási papírra.

3. nap: A szereplők tulajdonságai

A foglalkozást egy játékkal kezdjük. Mivel az előző alkalomkor a helyszínekkel fejezzük be, ezért egy diáknak állításokat kell mondania a helyszínről, a többiek pedig kitalálják azt. Segítségül, a mesetérképet is használhatja. Minden kitalált helyszínt elhelyezünk a mesetérképen, hogy hol lehetne.

Ezután a szereplőket elevenítjük fel. Csoport munkában, minden szereplőhöz egy sálat kell választaniuk, amit meg is indokolnak, hogy miért azt a sálat választották. Ezután, ha az első alkalomkor nem volt rá elég idő befejezzük a szereplőket.

Ha van még idő a foglalkozásból, a tanulók a megrajzolt helyszínek és szereplők segítségével eljátszhatják a mesét.

4. nap: A belső hősök parazsa

A ráhangoló játék során egy tanuló csak arc- és testjátékkal bemutatja, hogy hogyan érzi magát a belső hőse. A többieknek ki kell találnia azt.

Ezután arra kérem őket, hogy keressenek hasonlóságokat a belső hősük és a meséből egy általuk választott szereplő között.

Majd rátérünk arra, hogy Hamupipőke királyfinak parazsat kellett adnia a girhes lónak. Megbeszéljük, hogy mit jelenthet a parázs a lónak, és mi lehet maga a táltos paripa Hamupipőke királyfinak.

Ezután apró cetlikre összegyűjtjük, hogy a tanulóknak mi a parázs az életükben, és megrajzoljuk a táltos paripánkat.

5. nap: A mese útravalóit a tarisznyába kell tenni

Az utolsó foglalkozáson tarisznyakészítéssel kezdjük az órát. Barna papírból hajtogatjuk. Ezután arról a három dologról beszélgetünk, amit Hamupipőkének el kellett lopni a Boszorkány királynétól. Mit jelenthet a köntös? Mire való? Miért a kastély tetején volt az aranykacsa, amit el kellett lopni? Mire való a ménes?

Remélhetőleg azt a választ kapom, hogy a köntös az meg véd a hidegtől, és ehhez összegyűjthetjük azokat a dolgokat, amik a tanulók lelkét melegen tartják. A kacsa volt az, ami a veszélyre figyelmeztette a királynőt, ezért összegyűjtjük, mi, vagy ki az, aki a tanulókat figyelmezteti a bajra. A ménesre pedig azért volt szükség, hogy a bajból elmenekülhessen a királynő, így azt gyűjtjük össze, hogy ki, vagy mi segít a bajba a tanulóknak. Ezeket egy-egy kis papírra írjuk, s a parázssal együtt beletesszük a tarisznyába. Ezeket a tanulók eltehetik a nehéz időkre.

4. számú melléklet: Hamupipőke c. magyar népmese

forrás: Benedek Elek: *Magyar mese-és mondavilág 3. kötet*

link: <https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/varazs-mesek/hamupipoke>

utolsó letöltés: 2022.01.05. 13:12

5. számú melléklet: Hamupipőke királyfi c. magyar népmese

forrás: Benedek Elek: *Magyar mese- és mondavilág 2. kötet*

link: <https://www.nepmese.hu/mesetar/mesek/taltosmesek/hamupipoke-kiralyfi>

utolsó letöltés: 2022.01.07. 16:30